

Turkish Mountaineering Federation

IJMC

International Journal of Mountaineering and Climbing

Yıl: 2019 | Sayı: 2 | Cilt: 2

Türkiye Dağcılık Federasyonu Uluslararası Dağcılık ve Tırmanış Dergisi

Uluslararası Dağcılık ve Tırmanış Dergisi

International Journal of Mountaineering and Climbing (IJMC)

Sayı: 2 | Cilt: 2 | Yıl: Aralık 2019

Number: 2 / Volume: 2 / Year: December 2019

eISSN: 2667-6923

Sahibi / Owner

Türkiye Dağcılık Federasyonu adına
On behalf of Turkish Mountaineering Federation

Prof. Dr. Ersan BAŞAR

Türkiye Dağcılık Federasyonu Başkanı
President of Turkish Mountaineering Federation

Editörler / Editors

Prof. Dr. Ersan BAŞAR

Doç. Dr. Sercan EROL

Dr. Öğr. Üyesi Emrah AYKORA

Dr. Murat Eray KORKMAZ

Adres / Address

Türkiye Dağcılık Federasyonu
Kızılay Mh. GMK Blv. 17/10 Çankaya, 06420, Ankara, Turkey

Telefon: +90 312 311 91 20

Faks: +90 312 310 15 78

E-Posta: info@tdf.gov.tr

Web: <http://dergi.tdf.gov.tr/>

Yayın Türü / Type of Publication

Uluslararası Dağcılık ve Tırmanış Dergisi yılda iki kere yayımlanan hakemli bir dergidir. Yayımlanan makalelerde içerik ve kullanılan dil yazarın sorumluluğundadır.

International Journal of Mountaineering and Climbing is a peer-reviewed journal and is published biannual period. Responsibility in terms of language and content of articles published in the journal belongs to the authors.

Danışma Kurulu / *Advisory Board*

Prof. Dr. Ali TEKİN	(Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi)
Prof. Dr. Aslan KALKAVA	(Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi)
Prof. Dr. Gıyasettin DEMİRHAN	(Hacettepe Üniversitesi)
Prof. Dr. Hürmüz KOÇ	(Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
Prof. Dr. Jovica UGRINOVSKI	(Balkan Dağcılar Birliği Başkanı)
Prof. Dr. Kazım YILDIZ	(Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Nüket SIVRİ	(İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa)
Prof. Dr. Okay VURAL	(Keçiören Hastanesi)
Prof. Dr. Öner DEMİREL	(Kırıkkale Üniversitesi)
Prof. Dr. Özbay GÜVEN	(Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Sadettin KORKMAZ	(Karadeniz Teknik Üniversitesi)
Prof. Dr. Fatih BEKTAŞ	(Trabzon Üniversitesi)
Doç. Dr. Güçlü ÖZEN	(İzmir Demokrasi Üniversitesi)
Doç. Dr. Coşkun ERÜZ	(Karadeniz Teknik Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Emrah AYKORA	(Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Feridun ÇELİKMEN	(Yeditepe Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Yıldırım GÜNGÖR	(İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa)

Türkçe Dil Editörü / *Turkish Language Editor*

Gizem Sıla UZUNKAYA

İngilizce Dil Editörü / *English Language Editor*

Öğr. Gör. Hüseyin Kürşat DURMAZ

ULUSLARARASI DAĞCILIK VE TIRMANIŞ DERGİSİ YAYIN İLKELERİ

Uluslararası Dağcılık ve Tırmanış Dergisi, Türkiye Dağcılık Federasyonu tarafından “**Hakemli Dergi**” statüsüne uygun yılda iki sayı olmak üzere yayımlanır.

Dergi içeriği, tüm kullanıcılara açık, ücretsiz “açık erişimli” bir dergidir. Kullanıcılar yayımcıdan ve yazar/yazarlardan izin almaksızın, dergideki makaleleri tam metin olarak okuyabilir, indirebilir, dağıtabilir, makalelerin çıktısını alabilir ve kaynak göstererek makalelere bağlantı verebilir.

Bu dergide yayımlanan makalelerin ilim ve dil yönünden sorumluluğu yazarların kendilerine aittir. Fikirlerden Federasyonumuz ve Dergi Yönetimi sorumlu tutulamaz. Makalelerde belirtilen görüşler, *Uluslararası Dağcılık ve Tırmanış Dergisi*'nin görüşünü yansıtmaz.

Dergide yayınlanan makalelerin tüm yayın hakları *Uluslararası Dağcılık ve Tırmanış Dergisi*'ne aittir. Makalesi dergimizde yayınlanmış olan yazarlar makalenin özet kısmının veya tamamının PDF olarak dijital ortamda yayınlanmasını kabul etmiş sayılırlar. Dergi yazım kurallarına uymayan makaleler değerlendirmeye alınmaz. Basılmama kararı verilen yazılar varsa hakem raporuyla birlikte yazarına iade edilir.

Yayın için kabul edilen yazıların yayın hakkı, yayınlanan yazıların da her türlü telif hakları dergiye aittir. Yazara herhangi bir telif hakkı ödenmez.

BU SAYIDAKİ HAKEM KURULU / REVIEWERS OF THIS ISSUE

Sayı: 2 | Cilt: 2 | Yıl: 2019

Number: 2 | Volume: 2 | Year: 2019

Doç. Dr. Cem KURT	<i>Trakya Üniversitesi</i>
Doç. Dr. Cenk TEMEL	<i>Akdeniz Üniversitesi</i>
Doç. Dr. Güçlü ÖZEN	<i>İzmir Demokrasi Üniversitesi</i>
Doç. Dr. Mehmet Fatih YÜKSEL	<i>Necmettin Erbakan Üniversitesi</i>
Doç. Dr. Turhan TOROS	<i>Mersin Üniversitesi</i>
Dr. Öğr. Üyesi Çağatay DERECELİ	<i>Adnan Menderes Üniversitesi</i>
Dr. Öğr. Üyesi M. Deniz DİNDAR	<i>Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi</i>
Dr. Öğr. Üyesi Umut CANLI	<i>Namık Kemal Üniversitesi</i>
Dr. Öğr. Üyesi Varol TUTAL	<i>Siirt Üniversitesi</i>

Uluslararası Dağcılık ve Tırmanış Dergisi
International Journal of Mountaineering and Climbing (IJMC)

Sayı: 2 | Cilt: 2 | Yıl: 2019
Number: 2 | Volume: 2 | Year: 2019

İÇERİK / CONTENTS

(ED)	Editorial Ersan BAŞAR	vi
(AR)	Beden Eğitimi Derslerindeki Spor Yaralanmaları ve Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Görüşleri <i>Sports Injuries and Opinions of Physical Education Teachers in Physical Education Courses</i> Sinan UĞRAŞ, Taylan AKBUĞA	11
(AR)	Beden Eğitimi Ve Spor Dersine Yönelik Ortaokul Öğrencilerinin Değer Düzeylerinin İncelenmesi (Bağcılar İlçesi Örneği) <i>Investigation of Value Levels of Secondary School Students for Physical Education and Sport (Sample of Bağcılar District)</i> Ahmet Enes SAĞIN, Ömer KARABULUT	27
(RE)	Kuruluşundan Doğu-Batı Olarak İkiye Ayrıldığı M.S. 395'e Kadar Roma'da Spor, Oyunlar ve Gösteriler <i>From Establishment to The Separation in A.D 395 as East- West Sport, Games and Demonstrations in Rome</i> Deniz YILDIZTURAN	35

International Journal of Mountaineering and Climbing, 2019, 2(2), VI

Editorial (Ed)

Editörden (Ed)

IJMC (UDTD)'nin İkinci Yılı İkinci Sayısı Yayınlandı

Federasyonumuzun bilimsel dergisinin üçüncü sayısında “Beden Eğitimi Derslerindeki Spor Yaralanmaları ve Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Görüşleri”, “Beden Eğitimi ve Spor Dersine Yönelik Ortaokul Öğrencilerinin Değer Düzeylerinin İncelenmesi: Bağcılar İlçesi Örneği” ve “Kuruluşundan Doğu-Batı Olarak İkiye Ayrıldığı M.S. 395’e Kadar Roma’da Spor, Oyunlar ve Gösteriler” adlı çalışmalar bulunmaktadır. Dergimizde yer alan bu çalışmaların spor bilimine katkı sağlamasını ümit ediyoruz.

Yayın hayatındaki dergimiz başta spor bilimine katkı sağlamak üzere yola çıkmış olup dağcılık ve tırmanış konularını içeren bir yapıdadır. Gelişmekte olan dergimizin bu sayısında da sporumuza katkı sağlamasını umut ediyoruz. Bu sayı için değerli çalışmalarını gönderen yazarlarımıza, yayın politikalarımızı titiz bir şekilde takip ederek kaliteli yayınlar çıkmasına katkıda bulunan başta hakemlerimiz olmak üzere, bölüm editörlerimize ve yayın kurulumuza, sayımızın yayına hazırlanmasında büyük emekleri olan mizanpaj editörlerimize teşekkürlerimi sunuyorum.

Ersan BAŞAR
Editör

BEDEN EĞİTİMİ DERSLERİNDEKİ SPOR YARALANMALARI VE BEDEN EĞİTİMİ ÖĞRETMENLERİNİN GÖRÜŞLERİ*

Sports Injuries and Opinions of Physical Education Teachers in Physical Education Courses

Sinan UĞRAŞ^a, Taylan AKBUĞA^b

^aÇanakkale Onsekiz Mart University, Çanakkale, Turkey, ORCID 0000-0003-0792-1497

^bMEB, Malatya, Turkey, ORCID 0000-0003-3926-0603

Öz

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 4 Kasım 2019

Düzeltilme tarihi: 21 Kasım 2019

Kabul tarihi: 9 Aralık 2019

Anahtar Kelimeler:

Spor

Spor Yaralanmaları

Beden Eğitimi Dersi

Beden Eğitimi Öğretmeni.

Bu çalışmanın amacı beden eğitimi derslerinde meydana gelen spor yaralanma türlerini, yaralanma bölgelerini ve yaralanma nedenlerini araştırmaktır. Aynı zamanda beden eğitimi öğretmenlerinin derslerde karşılaştıkları spor yaralanmaları ile ilgili yaşadıkları problemler ve aksaklıklar tespit edilmeye çalışılmıştır. Beden eğitimi ve spor derslerinde bir eğitim ve öğretim yılı içerisinde meydana gelen spor yaralanmalarının tespiti ve beden eğitimi öğretmenlerinin yaşadıkları problemlerin belirlenmesi amacıyla, karma yöntem araştırma desenlerinden yakınsayan paralel desen kullanılmıştır. Araştırmanın nicel örneklem grubunu 1154 öğrenci oluştururken araştırmanın nitel örneklem grubunu 9 beden eğitimi öğretmeni oluşturmuştur. Araştırma bulgularına göre öğrencilerin alt ekstremitelerinde yaralanma yaşadıkları belirlenmiştir. Ayrıca öğrencilerin en çok futbol ve basketbol branşlarında yaralanma yaşadıkları tespit edilmiştir. Nitel bulgu sonuçlarına göre "Spor Yaralanmaları", "Yaşanan Problemler" temalarının olduğu tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda beden eğitimi derslerinde bir eğitim ve öğretim yılında öğrencilerin % 20'sinin spor yaralanması yaşadıkları tespit edilmiştir. Araştırmada beden eğitimi öğretmenlerinin ilk yardımla ilgili bilgi, malzeme ve yasal düzenleme sorunları yaşadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Abstract

Article history:

Received: 4 November 2019

Adjustment: 21 November 2019

Accepted: 9 December 2019

The aim of this study is to investigate the types of sport injury, injury parts and injury causes that occur in physical education classes. At the same time, it was tried to determine the problems and troubles of physical education teachers about sports injuries encountered in the lessons. Convergent parallel design from mixed method research designs has been used in order to determine the sports injuries that occur within an academic year and to determine the problems experienced by physical education teachers in physical education and sports classes. The quantitative sample group of the study consisted of 1154 students and the qualitative sample group consisted of 9 physical education teachers. According to the findings of the study, it was determined that the students experienced injuries in the lower extremities and most of them were injured in football and basketball branches. According to the qualitative findings, themes of "Sports Injuries" and "Problems Experienced" were determined. As a result of the research, it was found that 20% of the students experienced sports injuries in physical education classes in an academic year. In the study, it was concluded that physical education teachers experienced problems related to first aid material, knowledge and legal regulations.

Keywords:

Sports

Sports Injuries

Physical Education Course

Physical Education Teacher

*Bu çalışma 13.10/15.10.2017 tarihleri arasında yapılan "9th Conference of the International Society for the Social Sciences of Sport" kongresinde sunulan sözel bildirinin genişletilmiş halidir.

Corresponding author e-mail address: sinanugras@gmail.com

e-ISSN: 2667-6923.

© 2018-2019 Türkiye Dağcılık Federasyonu, TÜBİTAK ULAKBİM DergiPark ev sahipliğinde. Her hakkı saklıdır.

GİRİŞ

Fiziksel aktivite, çocukların fiziksel, psikolojik ve bilişsel gelişimlerinde önemli role sahiptir. Çocuklar fiziksel aktiviteyle beraber denge, koordinasyon ve motor becerilerini geliştirir (Sundblad, Saartok, Engström, & Renström, 2005). Çocuklar fiziksel aktivite ortamında sosyal becerilerini, öz disiplinlerini ve öz saygılarını geliştirir (Landry, 2000; Ploughman, 2008). İyi tasarlanmış bir egzersiz programı, çocuğun psikomotor ve entelektüel bazı kazanımlara ulaşmasına yardımcı olur (Shephard, 1984). Çocukların fiziksel aktivite düzeylerinin düştüğü dönemlerde (Cleland, Timperio, Salmon, Hume, Telford & Crawford, 2011; Tudor-Locke, Johnson & Katzmarzyk, 2010) okulların fiziksel aktivite kazandırmadaki rolü önemlidir. Çünkü çocukların fiziksel aktivite ve sporu programlı olarak yapmaya başladığı ve duyuşsal olarak içselleştirebileceği yerler okullardır. Çocuklar okul ortamında, beden eğitimi ve spor dersi ile fiziksel gelişimlerini programlı bir şekilde ve beden eğitimi öğretmeni gözetiminde yapma fırsatı bulurlar. Beden eğitimi ve spor dersi, fiziksel aktivitenin arttırılmasının yanı sıra obezitenin önlenmesine de yardımcı olur (Pate & O'Neill, 2008).

Türkiye'de beden eğitimi ve spor dersleri ilkokulda beden eğitimi ve oyun dersi, ortaokullarda beden eğitimi ve spor dersi ile seçmeli spor ve fiziki etkinlikler olarak yürütülürken liselerde ise beden eğitimi ve spor dersi olarak yürütülmektedir. İlkokullarda 5.104.599, ortaokullarda 5.590.134 ve ortaöğretimde ise 5.689.427 öğrenci, sağlık yönünden sakınca bulunmadığı sürece beden eğitimi dersi görmektedir (MEB, 2018). Öğrenci sayısı ve kalabalık sınıfların bulunması sebebiyle öğrencinin beden eğitimi ve spor dersinde bir takım aksaklıklarla karşılaşması muhtemeldir. Spor yaralanması spor yapılan ortamlarda meydana gelmesi olasıdır. Çocuklar ve ergenlerin ise yetişkinlere göre yaralanma riskleri daha fazladır (Wiese-Bjornstal & Shaffer, 1999). Bunun nedeni çocukların gelişimsel olarak hazır olmamaları olarak ifade edilmiştir (Ergen, 2004). Beden eğitimi derslerinde meydana gelen spor yaralanmaları üzerine birçok çalışmanın yapıldığı görülmektedir. Backx, Beijer, Bol ve Erich (1991) yılında, Hollanda'da 1818 öğrenci üzerinde yaptıkları çalışmada, meydana gelen spor yaralanmalarının %20'sinin beden eğitimi dersinde olduğunu tespit etmişlerdir. Videmšek, Karpljuk, Mlinar, Meško ve Štihec (2010), ilkokul ve ortaokullarda öğrencilerin % 14,3'ünün beden eğitimi dersinde spor yaralanması yaşadığını belirtmişlerdir. Başka bir çalışmada okullarda meydana gelen yaralanmalarda hastaneye gelen öğrencilerin %20,1'inin beden eğitimi dersinde olayın gerçekleştiğini söyledikleri rapor edilmiştir (Junkins vd., 2001). Belçika'da yapılan bir çalışmada ise okulda meydana gelen yaralanmaların birinci sırasını %56'yla oyun alanında oluşan yaralanmalar alırken bunların %19,7'sinin beden eğitimi dersi süresince meydana geldiği tespit edilmiştir (Senterre, Dramaix & Levêque, 2014). İsveç'te yapılan başka bir çalışmada beden eğitimi derslerinde öğrencilerin %16'sının bir veya daha fazla yaralanma geçirdiği tespit edilmiştir (Sundblad, Saartok, Engström & Renström, 2005). 1997-2007 yılları arasında Amerika Birleşik Devletlerinde beden eğitimi derslerinde meydana gelen yaralanmalar sonucu hastanelerin acil servislerine gelen öğrencilerin sayısında önemli bir artış olduğu ifade edilmiştir (Nelson, Alhadj, Yard, Comstock & McKenzie, 2009). Bu bulgu başka ülkelerde yapılan çalışmalarla da desteklenmektedir (Jones, Lyons, Sibert, Evans & Palmer, 2001; Tamanaka, 1993). Türkiye'de bir okulda meydana gelen kazaların incelendiği bir çalışmada meydana gelen yaralanmaların %29,1'inin beden eğitimi dersinde olduğu tespit edilmiştir (Eraslan & Ayçan, 2008). Öner, Kaplan, İnce ve Ünlü (2008) yaptığı çalışmada 1991-2005 yılları arasında Türkiye'de okullarda yapılan sportif

aktivitelerde meydana gelen ölümlerin incelediği araştırmada 15 ölümün 6'sının beden eğitimi dersinde meydana geldiğini tespit etmişlerdir.

Okulda meydana gelen spor yaralanmaları ile ilgili bazı çalışmalarda alt ekstremite yaralanmalarının daha fazla olduğu görülürken (Backx, Erich, Kemper & Verbeek, 1989; Sundblad vd.,2004; Jespersen vd., 2014; Bergström & Björnstig, 1991; Junkins vd., 2001; Stracciolini, Casciano, Friedman, Meehan III & Micheli, 2013; Williams, Wright, Currie, & Beattie, 1998). Bazı araştırmalarda ise üst ekstremite yaralanmalarının daha fazla olduğu tespit edilmiştir (Nelson vd., 2009; Tursz & Crost, 1986). Baş ve boyun bölgesi yaralanmalarının daha fazla olduğu sadece bir çalışmaya rastlanılmıştır (Senterre vd., 2014).

Okul sporlarına katılan öğrenciler ve beden eğitimi dersinde meydana gelen yaralanmaların genellikle futbol ve basketbol oynarken olduğu (Abernethy & MacAuley, 2003; Backx, Beijer, Bol & Erich, 1991; McLain, & Reynolds, 1989; Haq & Haq, 1999; Videmsek vd.,2010; Türker, Koçak, İstanbulluoğlu, Yıldırım, Kır, Açikel, & Kılıç, 2011; Sunblad vd., 2005; Tyflidis, Kipreos, Tripolitsioti, & Stergioulas, 2012; Monroe, Thrash, Sorrentino & King, 2011) ancak Amerika Birleşik Devletleri ve Hindistan gibi farklı spor branşlarının popüler olduğu ülkelerde Amerikan futbolu, rugby gibi sporlarda yaralanmaların bazı çalışmalarda fazla olduğu görülmektedir (Swenson, Yard, Collins, Fields & Comstock, 2010; Kerr, Collins, Pommering, Fields & Comstock, 2011; Lincoln, Caswell, Almquist, Dunn, Norris, & Hinton, 2011; Sen, Chatterjee, & Chatterjee, 2003).

Türkiye'de okul sporlarında ve okul çağındaki çocuklarda meydana gelen spor yaralanmaları ve kazaları araştıran çalışmalar (Bavlı & Kozanoğlu, 2008; Ergen, 2004; Eraslan & Aycan, 2008; Şeker, 2016; Örsçelik & Yıldız, 2018) olmasına karşın beden eğitimi dersinde meydana gelen spor yaralanmaları ile ilgili çalışmalara rastlanılmamıştır. Bu çalışmanın amacı beden eğitimi derslerinde meydana gelen spor yaralanma türleri, yaralanma bölgeleri ve yaralanma nedenlerini araştırmaktır. Bu çalışmayla beden eğitimi öğretmenlerinin derslerde karşılaştıkları spor yaralanmaları ile ilgili yaşadıkları problemler ve aksaklıklar tespit edilmeye çalışılmıştır.

YÖNTEM

Beden eğitimi ve spor derslerinde bir eğitim ve öğretim yılı içerisinde meydana gelen spor yaralanmalarının tespiti ve beden eğitimi öğretmenlerinin yaşadıkları problemlerin belirlenmesi amacıyla, karma yöntem araştırma desenlerinden yakınsayan paralel desen kullanılmıştır. Yakınsayan paralel desen, nitel ve nicel verilerin aynı zamanda toplandığı ancak ayrı olarak analiz edilerek sonuçların birlikte yorumlandığı bir araştırma yöntemidir (Creswell & Plano Clark, 2015). Araştırmanın nicel boyutunda, ortaokul öğrencilerinin bir eğitim öğretim yılı boyunca beden eğitimi derslerinde yaşadıkları spor yaralanmalarının betimlenmiştir. Araştırmanın nitel boyutunda ise beden eğitimi öğretmenlerinin, öğrencilerde en çok karşılaştıkları spor yaralanmalarını ve problemleri tespit ederek çalışmaya çok yönlülük kazandırmak amaçlanmıştır.

Araştırma grubu

Araştırmanın nicel grubunu 2016-2017 eğitim öğretim yılında Malatya'nın Yeşilyurt ilçesine bağlı 5 farklı ortaokulda okuyan 1157 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma grubunun 643'ünü erkek (%55,6) öğrenciler oluştururken 514'ünü kız (% 44,4) öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırma grubunu oluşturan öğrencilerin sınıf düzeyi ve cinsiyetleri ile ilgili özellikler tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Ortaokul Öğrencilerinin Spor Yaparken Yaşadıkları Yaralanma Durumlarına Göre Dağılımları

	Spor Yaralanması Yaşanma Durumu			
	Evet		Hayır	
	n	%	n	%
5.sınıf	69	22,2	242	77,8
6.sınıf	77	20,8	293	79,2
7.sınıf	60	21,2	223	78,8
8.sınıf	25	13,0	167	87,0
Toplam	231	20,0	925	80,0

Araştırmanın nitel bölümünü oluşturan beden eğitimi öğretmenleri amaçlı örneklem yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme göre seçilmiş, 9 beden eğitimi öğretmeni örnekleme oluşturmuştur. Maksimum çeşitlilik örneklemedeki amaç araştırılan konu hakkında en fazla veri elde etmektir (Neuman & Robson, 2014). Maksimum çeşitlilik örnekleme yönteminde, elde edilen verilerin tekrarlanması, yeni bilgilerin gelmemesi durumunda örnekleme dâhil etme durdurulur (Shenton, 2004). Araştırmacılar, veri tekrarı nedeniyle 9 beden eğitimi öğretmenini araştırmaya dahil etmişlerdir. Maksimum çeşitlilik örnekleme göre farklı hizmet yıllarına sahip beden eğitimi öğretmenlerinin nitelikleri tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Araştırmaya Katılan Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Nitelikleri

Katılımcı	Cinsiyet	Hizmet Yılı
B.E.Ö. 1	E	2
B.E.Ö. 2	E	5
B.E.Ö. 3	K	8
B.E.Ö. 4	E	11
B.E.Ö. 5	K	16
B.E.Ö. 6	E	18
B.E.Ö. 7	K	22
B.E.Ö. 8	K	28
B.E.Ö. 9	E	30

Araştırmanın nicel bölümünde öğrencilerin bir yıl içerisinde yaşadıkları spor yaralanmalarının tespiti amacıyla araştırmacılar tarafından geliştirilen anket formu kullanılmıştır. Anket formu oluşturulurken literatürdeki benzer araştırmalar (Cuff, Loud, & O’riordan, 2010; Frank vd., 1989; Videmsek vd., 2010; Nelson vd., 2009; Swenson vd., 2010; Tyflidis vd., 2012) incelenmiş ve bu doğrultuda hazırlanan 12 sorudan oluşan anket formu araştırmada uygulanmıştır.

Araştırmanın nitel bölümünde beden eğitimi öğretmenleri ile yapılan görüşmelerde araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış mülakat formu kullanılmıştır. Araştırmada yarı yapılandırılmış mülakat formu, her katılımcıdan farklı veriler toplanılmasına imkân sağlaması amacıyla kullanılmıştır (Meriam, 2013). Beden eğitimi öğretmenlerinin derslerde karşılaştıkları spor yaralanmaları, yaralanma türleri, yaralanma bölgeleri, yaralanma nedenleri ve karşılaştıkları sorunların tespiti amacıyla 6 soru ve bu sorulara ait sondaj sorular mülakat formunu oluşturmuştur. Görüşmeler, 30 ile 45 dakika arası sürmüştür. Görüşmelerde veri kaybının yaşanmaması için ses kaydı yapılmıştır.

Verilerin Analizi

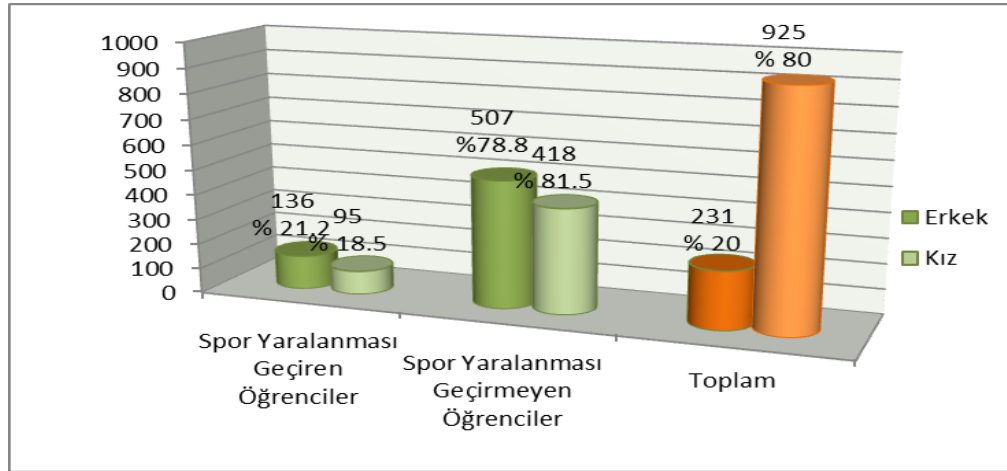
Anket yolu ile elde edilen nicel veriler, SPSS istatistik programı yoluyla spor yaralanmalarının türü, bölgeleri, meydana geliş sebepleri vb. frekans, yüzde ve çapraz tablolar olarak betimlenmiştir. Ayrıca ikili karşılaştırmalar için ki kare testi kullanılmıştır. Araştırmanın nitel bölümünde, beden eğitimi öğretmenleri ile yapılan görüşmelerin sonucunda ortaya çıkan verilerin betimsel ve içerik analizleri yapılmıştır. Betimsel ve içerik analizde, görüşmeler sonucu elde edilen veriler temalara göre derlenip yorumlanmış, görüşülen öğretmenlerin görüşlerini yansıtmak amacıyla doğrudan ifadeler kullanılmış ve elde edilen sonuçların neden-sonuç ilişkileri çerçevesinde analiz edilmeye çalışılmıştır (Yıldırım & Şimşek, 2011).

BULGULAR

Araştırmanın nicel bölümünde ortaokulda okuyan öğrencilerin beden eğitimi derslerinde meydana gelen yaralanmalarıyla ilgili anket sorularına vermiş oldukları cevaplar neticesinde ortaya çıkan yüzde, frekans ve ki kare analiz sonuçları verilmiştir. Araştırmanın nitel bulgularında ise beden eğitimi öğretmenleri ile görüşmeler sonucu tespit edilen bulgular temalara ayrılarak verilmiştir. Beden eğitimi öğretmenlerinin doğrudan ifadeleri temalara uygun olacak şekilde verilmiştir.

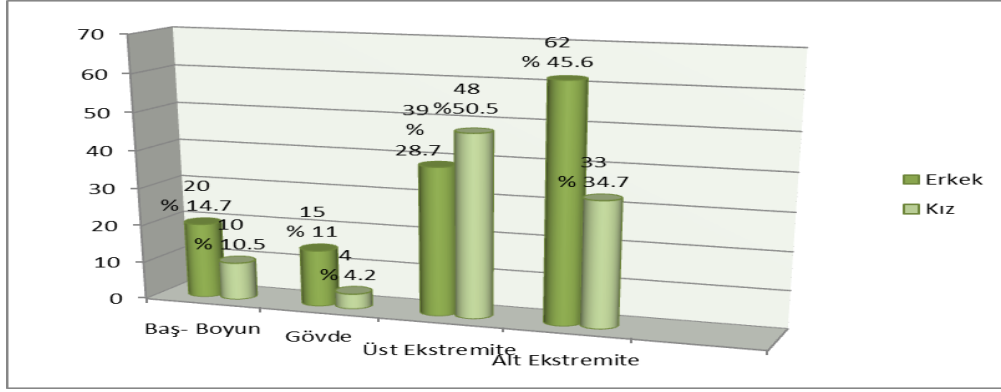
Nicel bulgular

Öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre beden eğitimi ve spor derslerinde yaşadıkları yaralanma durumlarını gösteren yüzde, frekans ve ki kare test sonuçları şekil 1’de verilmiştir.

Şekil 1. Öğrencilerin Cinsiyetlere Göre Beden Eğitimi ve Spor Derslerinde Yaşadıkları Yaralanma Durumları

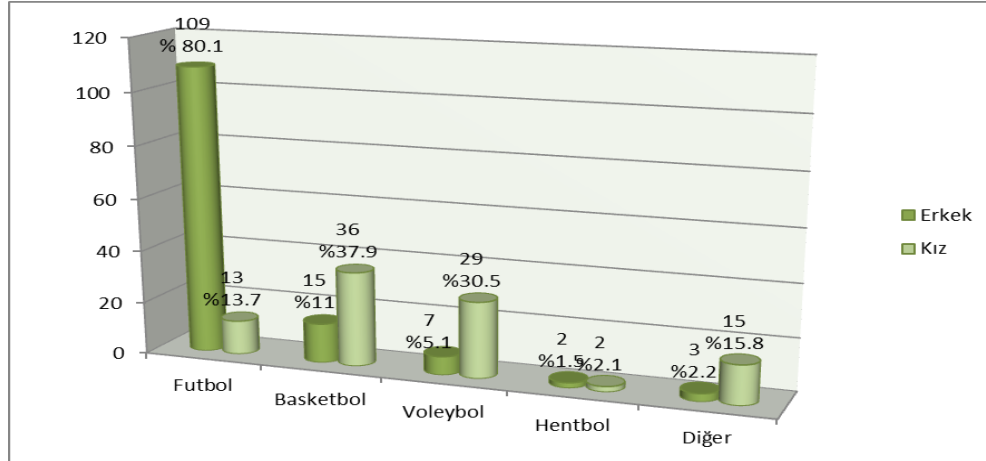
Şekil 1 incelendiğinde araştırmaya katılan erkek öğrencilerin 136’sının (%21.2) kız öğrencilerin ise 95’inin (%18.5) beden eğitimi ve spor derslerinde spor yaralanması yaşadıkları sonucu bulunmuştur. Bir eğitim öğretim yılı içerisinde beden eğitimi ve spor yaralanması yaşamayan erkek öğrencilerin sayısı 507 (%78.8), kız öğrencilerin sayısı 418 (%81.5) olduğu tespit edilmiştir. Toplamda 231 (% 20) öğrencinin beden eğitimi ve spor dersinde spor yaralanması yaşadığı tespit edilmiştir. Cinsiyetler arasında bir ilişkinin olmadığı (Pearson $\chi^2=1,237$ $df(1)$, $p= .266$) sonucu bulunmuştur.

Şekil 2. Vücut Bölgesine Spor Yaralanmalarının Dağılımı

Öğrencilerin spor yaralanmasını yaşadığı bölgeler için şekil 2 incelendiğinde erkeklerin baş- boyun bölgesinde 20 (%14.7), kızların ise 10 (% 10.5) yaralanma yaşadığı tespit edilmiştir. Gövdede yaşanan yaralanmalar incelendiğinde erkeklerin 15 (%11), kızların 4 (%4,2) yaralanma yaşadığı tespit edilmiştir. Üst ekstremité bölgesinde yaralanmalarda erkeklerin 39 (%28.7), kızlarda üst ekstremité yaralanma sayısının 48 (%50.5) olduğu görülmektedir. Alt ekstremité bölgesinde erkekler 62 (%45,6), kızların yaralanma sayısının 33 (%34.7) olduğu tespit edilmiştir. Kız ve erkek öğrencilerin vücut bölgesine göre yaralanma dağılımları karşılaştırıldığında aralarında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir (Pearson $\chi^2 = 12,605df(3)$, $p = .006$).

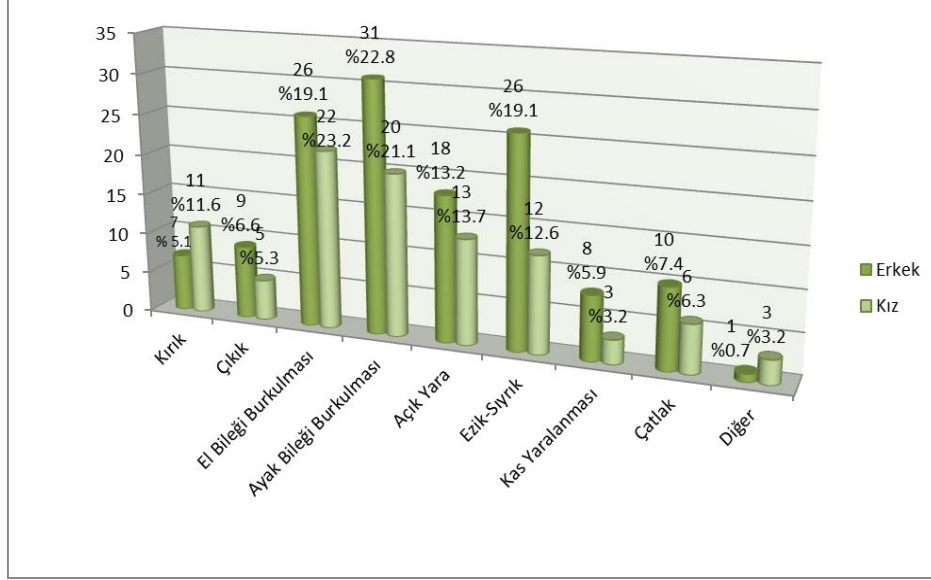
Şekil 3'te öğrencilerin spor branşlarına göre yaralanma dağılımları gösterilmiştir.

Şekil 3. Spor Branşlarına Göre Yaralanma Dağılımları

Şekil 3 incelendiğinde erkeklerde en fazla yaralanmanın 109 (% 80.1) futbol branşında, daha sonra sırasıyla 15 (% 11) ile basketbol ve 7 (%5,1) ile voleybol branşında olduğu görülmektedir. Kızlarda en çok spor yaralanması yaşanan branşın basketbol 36 (% 37.9), daha sonra sırasıyla 29 (% 30.5) frekansı ile voleybol, 15 (% 15.8) diğer branşlar (badminton, masa tenisi, jimnastik vb.), 13 (% 13.7) ile futbol branşı olduğu tespit edilmiştir. Erkek ve kız öğrenciler arasında spor branşlarına göre yaralanma dağılımları arasında bir ilişki olduğu ki-kare testi sonucu tespit edilmiştir (Pearson $\chi^2 = 101,555(4)$, $p = .000$).

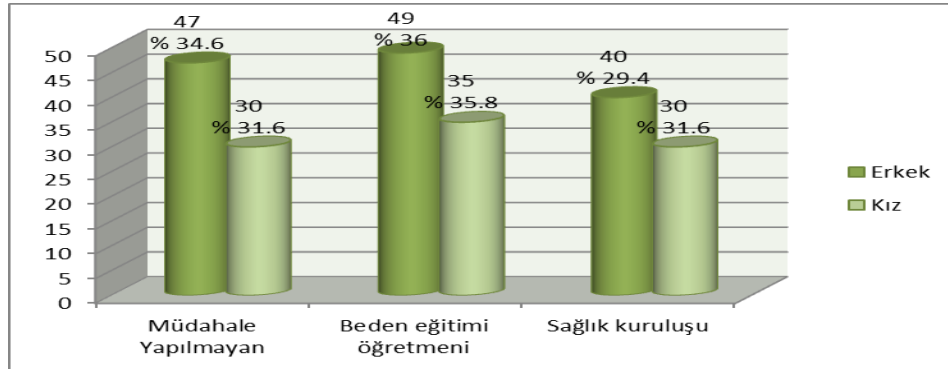
Şekil 4'te öğrencilerin beden eğitimi derslerinde yaralanma türlerine göre dağılımları frekans ve yüzdeleri verilmiştir.

Şekil 4. Yaralanma Türlerine Göre Dağılımları

Erkeklerde görülen yaralanma türleri incelendiğinde ayak bileği burkulması 31(%22.8) ilk sırada yer alırken daha sonra sırası ile el bileği burkulması (% 19.1), ezik-sıyrık 26 (% 19.1), açık yara 18 (% 13.2), çatlak 10 (7.4), çıkık 9 (%6.6), kas yaralanması 8 (%5.9), kırık 7 (%5.1) ve 1 (%0.7) diğer yaralanmaların olduğu tespit edilmiştir. Şekil 4 incelendiğinde kız öğrencilerde, el bileği burkulmasının 22 (%23.2), ayak bileği burkulmasının 20 (%21.1), açık yaranın 13 (%13.7), ezik-sıyrık yaralanmalarının 12 (%12.6), kırığın 11 (%11.6), çatlakın 6 (%6.3), çıkık yaralanmasının 5 (%5.3), kas yaralanmasının ve diğer yaralanmaların 3 (%3.2) olduğu görülmektedir. Erkek ve kız öğrenciler arasında yapılan ki-kare testi analizine göre bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir (Pearson $\chi^2 = 7,948 (8)$, $p = .439$).

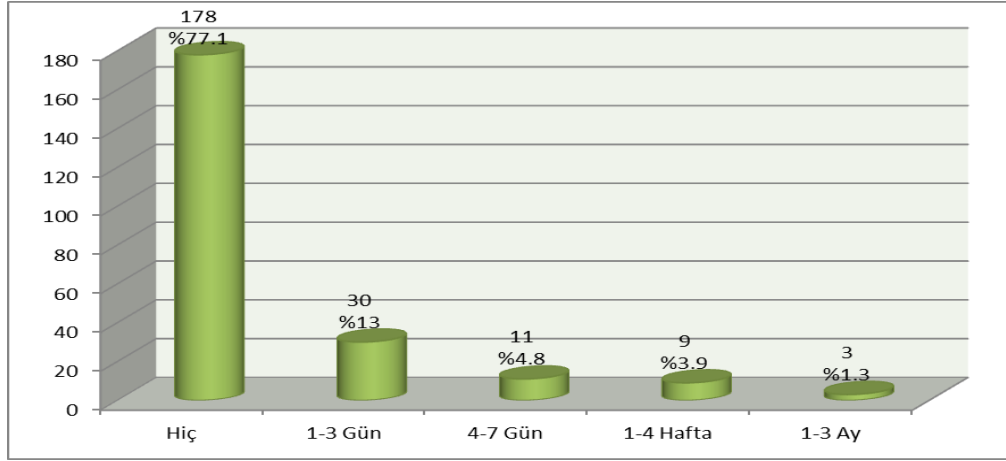
Spor yaralanması sonrası müdahalenin kim ve nerede yapıldığı ile ilgili dağılımlar şekil 5'te gösterilmiştir.

Şekil 5. Spor Yaralanma Sonrası Müdahale ile İlgili Dağılımlar

Öğrencilere spor yaralanması sonrasında erkeklerde 49 (%36), kızlarda 35 (%36.8) ile ilk müdahalenin en fazla beden eğitimi öğretmenlerinin gerçekleştirdiği görülmektedir. Müdahale yapılmayan erkek öğrenci sayısı 47(%34.6) bulunurken bu sayının kız öğrencilerde 30 (%31.6) olduğu tespit edilmiştir. Yaralanma sonucunda sağlık kuruluşuna götürülen öğrenci sayısı erkeklerde 40 (%29.4) olduğu tespit edilirken kızlarda ise 30 (%31.6) olduğu tespit edilmiştir. Kız ve erkek öğrenciler arasında yapılan ki-kare analizine göre anlamlı bir ilişkinin olmadığı tespit edilmiştir (Pearson $\chi^2 = .246 (2)$, $p = .884$).

Şekil 6'da spor yaralanma sonrası okuldan uzak kalma zamanlarının frekans ve yüzde dağılımları gösterilmiştir.

Şekil 6. Spor Yaralanma sonrası Öğrencilerin Okulda Uzak Kalma Zamanları

Şekil 6 incelendiğinde öğrencilerin, beden eğitimi derslerinde yaşamış oldukları spor yaralanmaları nedeniyle okullarından 30 (%13) öğrencinin 1-3 gün arası, 11 (%4.8) öğrencinin 4-7 gün, 9 (%3.9) öğrencinin 1-4 hafta ve 3 (%1.3) öğrencinin ise 1-3 ay arasında uzak kaldığı tespit edilmiştir.

Nitel Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde beden eğitimi öğretmenleri ile yapılan görüşmelerin analizi sonucunda "Spor Yaralanmaları Teması", "Yaşanan Problemler" olarak iki tema ve bu temalara ait kodlar tespit edilmiştir.

Spor Yaralanmaları Teması

Spor yaralanmaları teması, yaralanma türleri, en çok yaralanmaların yaşandığı branşlar ve yaralanma nedenleri kodlarından oluşmuştur. Spor yaralanması teması ve kodlarının içerik analizleri ve beden eğitimi öğretmenlerinin doğrudan ifadeleri bu bölümde verilmiştir.

Şekil 7. Spor yaralanmaları teması

Beden eğitimi öğretmenleri, beden eğitimi ve spor derslerinde öğrencilerin genellikle kendi dikkatsizliği ve arkadaşının müdahalesi sonucunda öğrencilerin düştüğünü belirtmişlerdir. B.E.Ö.3.ve B.E.Ö.2. bu durumu, *“Derslerde çok önemli yaralanmalar olmasa da küçük yaralanmalar, burkulmalar, incinmelerle çok sık karşılaşıyoruz”* *“Öğrenciler basketbol ve futbol oynarken bilekleri çok burkuyorlar”* sözleriyle ifade etmiştir. Genellikle bu düşmelerin sonucunda ezik, sıyrık, açık yara, bilek burkulması meydana geldiğini ifade etmişlerdir. Beden eğitimi öğretmenleri sayısı çok olmasa da kırık ve çıkık vakaları ile karşılaştıklarını söylemişlerdir. Diğer beden eğitimi öğretmenlerinin ifadeleri de destekler nitelikte ifadeleri olduğu tespit edilmiştir. B.E.Ö. 6, *“Öğretmenlik yaşantım süresince basit küçük yaralanmalarla çok karşılaşıyoruz. Ancak kafa travması, çatlak, kırık, hatta dikiş atılacak kadar derin yaralanmalarla da yüz yüze kalıyoruz”* ifadesini kullanmıştır. Beden eğitimi ve spor dersi yapısı itibarı ile çok farklı fiziksel etkinlikleri barındırması nedeniyle yaralanma olasılığı yüksek olması ve çeşitliliğinin fazla olması muhtemeldir.

Beden eğitimi ve spor dersinde çok farklı konuların işlenmesi, gelişme çağında olan öğrencilerin hareket koordinasyonları arasındaki farklılık ve her öğrencinin farklı büyüme ve gelişim düzeyinde olması spor yaralanması yaşamalarının risklerini artırıcı nedenler olarak gösterilebilir. Beden eğitimi öğretmenleri derslerde en çok yaralanmanın futbol ve basketbol etkinlikleri esnasında meydana geldiğini ifade etmişlerdir. B.E.Ö.7. *“Özellikle erkek öğrenciler derslerde futbol maçı yapmak istiyorlar. Futbolun yapısı gereği fiziksel müdahaleler olması ve spor alanlarının yetersiz olması yaralanmaların olmasına neden oluyor”* B.E.Ö.8. *“Kız öğrenciler daha çok voleybol erkek öğrenciler ise futbol oynamayı seviyor. Bu nedenle yaralanmalar yaptıkları bransa göre değişiyor”*. Öğretmen ifadelerinde anlaşılacağı üzere öğrenciler, ülkemizde popüler olması sebebiyle futbol oynamayı tercih etmektedir. Bu nedenle öğretmenler spor yaralanmalarının daha çok futbol oynarken gerçekleştiğini belirtmişlerdir. Bazı beden eğitimi öğretmenleri kız öğrencilerin genellikle voleybol oynarken veya basketbol oynarken spor yaralanmaları yaşadığını belirtmiştir. Erkek öğrencilerde, spor yaralanmaları ikili mücadelelerde düşme sonucunda gerçekleşirken, kız öğrencilerde ise voleybol veya basketbol oynarken top çarpması ya da kendi dikkatsizliği yüzünden spor yaralanmalarının olduğu içerik analizi sonucu tespit edilmiştir. Beden eğitimi öğretmenleri, spor yaralanmalarının nedeni olarak öğrencilerin ergenlik döneminde olması ve bu nedenle koordinasyon problemleri yaşamaları nedeniyle spor yaralanması yaşadıklarını ifade etmişlerdir. B.E.Ö. 1.'in ifadesi *“Öğrenciler bu dönemde gelişim döneminde olmaları ve futbol, basketbol veya herhangi bir etkinliği yaparken gerekli*

teknîğe sahip olmamaları nedeniyle spor yaralanmaları oluyor.” bu durumu destekler niteliktedir.

Yaşanan Problemler Teması

Yaşanan problemler teması, ilk yardım malzemesi, ilk yardım bilgi düzeyi ve mevzuat kodlarından oluşmuştur. Yaşanan problemler tema ve kodlarının doğrudan alıntı ve içerik analizlerine bu bölümde verilmiştir.

Şekil 8. Yaşanan Problemler Teması

Beden eğitimi öğretmenleri, görüşmelerde spor yaralanmaları sonrası bir takım problemler yaşadıklarını belirtmişlerdir. B.E.Ö.9. “Öğrenci yaralandığı zaman okulda buz haricinde başka bir malzeme yok.” B.E.Ö.1. “Öğrencide basit bir yaralanma olsa bile bir yara bandı bile yok. Hatta bir ecza dolabımız bile yok.” B.E.Ö.3. “Ecza dolabımız çok yetersiz. Kendi imkânlarımızla içini dolduruyoruz.” Öğretmen ifadelerinden anlaşılacağı üzere okullarda ilk yardım malzemelerin yetersiz olduğu ya da hiç olmadığı anlaşılmaktadır. Bazı beden eğitimi öğretmenleri okul yönetimine bu konuda bilgilendirme yaptıkları halde sorunlarının çözülmediğini ifade etmişlerdir. B.E.Ö.4. bu durumu “Okul idaresine buz için dolap ve ecza dolabı için malzeme listesi verdim. Şu an paramız yok. Daha sonra yapabileceklerini söylediler. O gün bu gün beklemeye devam ediyorum.” İfade etmiştir. Bu verilerden okullarda ilk yardım malzemesi ve ecza dolabı ile ilgili bir standart olmadığı anlaşılmaktadır. Beden eğitimi öğretmenleri, malzeme eksikliği nedeniyle küçük yaralanmalarda bile öğrencileri sağlık kuruluşuna götürmek zorunda kaldıklarını ifade etmişlerdir. İlk yardımda kullanılan malzeme eksikliğinin sadece beden eğitimi derslerinde değil aynı zamanda okul içerisinde yaşanan kazalara müdahalede de aksaklıklara yol açtığı bazı beden eğitimi öğretmenleri tarafından ifade edilmiştir.

Beden eğitimi öğretmenleri, ilk yardım bilgisi ile ilgili sorulara verdikleri cevaplarda bazıları kendilerini teorik olarak yeterli gördüklerini ifade ederken bazıları ilk yardım bilgi düzeyinin yeterli olmadığını belirtmişlerdir. B.E.Ö.5. “İlk yardım bilgimi yeterli görüyorum. Ancak bilgilerimin güncellenmesi gerekli olduğunu düşünüyorum. Her şeyde olduğu gibi ilk yardımda da gelişmeler var.” B.E.Ö.4. “Üniversitede spor yaralanmaları üzerine ilk yardım dersi aldım ancak çok yeterli değildi. Daha iyi bir eğitim alabilirdim.” Beden eğitimi öğretmenleri, bilgi düzeyinin yeterli olduğunu düşünseler bile kendilerini geliştirmeleri gerektiğini düşünmektedirler. B.E.Ö.3. “İlk yardım dersini hem üniversitede aldım hem de iki sene önce ilk yardım seminerine gittim. Ama bilgiler tekrar edilmediği için unutuluyor.” B.E.Ö.6. İlk yardım bilgisini teorikten daha çok uygulamalı bir eğitim şeklinde almalıydık.

Çünkü küçük yaralanmalar haricinde çok önemli, hayati yaralanmalarla karşılaşabiliriz. Yapılan içerik analizleri sonucunda bazı beden eğitimi öğretmenlerinin ilk yardım bilgi düzeyinin yeterli düzeyde olsa da zamanla bu bilgilerin unutulduğu veya güncelliğinin yitirildiği ifadelerden anlaşılmaktadır. Ayrıca beden eğitimi öğretmenleri, ilk yardım seminerlerinin daha çok uygulamaya dönük bir eğitim formatında olması gerektiğini belirtmişlerdir. Bazı beden eğitimi öğretmenleri, belirli zaman aralıkları ile ilk yardım eğitimi almaları gerektiğini ifade etmişlerdir.

Beden eğitimi öğretmenleri, okulda beden eğitimi derslerinde yaşanan yaralanmaların dışında gerçekleşen okul kazalarında kendilerinin okulun sağlık görevlisi gibi görüldüğünü belirtmişlerdir. Bu durumu B.E.Ö.8. *"Okulda nöbetçi olmadığım zamanlarda bir öğrenci yaralandığında diğer branş öğretmenleri veya okul idaresi öğrenciyi bize yönlendiriyor."* şeklinde ifade etmiştir. Beden eğitimi öğretmenin görev kapsamının içerisinde olmamasına rağmen zaman içerisinde ilk yardım görevinin sorumlulukları içerisine dâhil olduğu öğretmen ifadelerinde anlaşılmaktadır. Bunun nedeni okulda sağlık görevlisinin bulunmaması ve beden eğitimi öğretmenlerinin üniversitede ilk yardım dersi almaları gösterilebilir. Beden eğitimi derslerinde ve okul içerisinde yaşanan yaralanmalarda ilk yardım ile ilgili bir protokolün veya düzenlemenin olmadığı öğretmen ifadelerinde anlaşılmaktadır. Bu protokolün olmaması nedeniyle okul içerisinde ilk yardım görevini zaman içerisinde beden eğitimi öğretmenlerinin üstlendiği anlaşılmaktadır. Öğretmenlerin spor yaralanması yaşayan öğrencilere karşı sorumluluk taşıdıkları için belli bir kaygı taşıdıkları nitel görüşmeler sonucu tespit edilmiştir. B.E.Ö.9. *"Derslerde öğrencilerin başına bir şey gelirse diye çekiniyorum. Hava uygun değilse hemen sınıfta ders işliyorum."* B.E.Ö.2. *"Öğrencilere ve ailelerine karşı sorumluluk taşıyorum. Bir yaralanma olduğunda görevim olmadığı halde hastaneye özel aracım ile götürüyorum."* Öğretmenler, öğrencilere karşı kendilerini sorumlu hissettikleri için zaman zaman yönetmelikler dışına çıkarak kendi özel araçları ile öğrencileri sağlık kuruluşlarına götürdükleri anlaşılmaktadır. Bunun nedeni okul içerisinde yaralanma gerçekleştiğinde hangi işlem sırası ile hareket edileceğini gösteren bir düzenlemenin olmadığı anlaşılmaktadır. Bu sebeple beden eğitimi öğretmenlerinin, derslerde oluşan yaralanmalar nedeniyle kaygı düzeylerinin arttığı gözlemlenmiştir. Bu nedenle okullarda ilk yardım ile ilgili mevzuat ve görev tanımlarının netleşmesi gerektiğini düşünmektedirler.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırma ile beden eğitimi derslerinde meydana gelen spor yaralanma oranlarının tespiti ve bu konu ile ilgili beden eğitimi öğretmenlerinin görüşlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Beden eğitimi derslerinde oluşan spor yaralanmalarının oranının % 20 olduğu sonucuna ulaşılmıştır (şekil 1). Diğer ülkelerde yapılan çalışmalarda beden eğitimi derslerinde oluşan spor yaralanma oranlarına bakıldığında %14.3 ile % 20.1 arasında değiştiği görülmektedir (Backx vd., 1991; Videmšek vd., 2010; Junkins vd., 2001; Senterre vd., 2010; Sundblad vd., 2005). Diğer ülkelerde yapılan çalışmalarla karşılaştırıldığında benzer sonucun olduğu söylenebilir. Türkiye’de Eraslan ve Ayçan’ın (2008) bir okulda meydana gelen kazaları araştırdığı çalışmada beden eğitimi ve spor derslerinde meydana gelen spor yaralanma oranının % 29.1 bulunmuştur. Eraslan ve Ayçan’ın (2008) yaptığı çalışmanın, diğer araştırmalarla karşılaştırıldığında fazla olmasının sebebi tek bir okulda gerçekleşen vakaların tespit edilmesi olmuş olabilir. Bu araştırmadaki bulgulara göre cinsiyet bakımından beden eğitimi derslerinde meydana gelen spor yaralanmaları arasında bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir.

Beden eğitimi derslerinde ve okul çağındaki spor yaralanmaları ile ilgili çalışmaların bazılarında cinsiyet bakımından bir ilişki bulunmazken (Stracciolini vd., 2013; Videmšek vd., 2010; Lariosa, Gozdowski, Pietkiewicz, & Maciejewski, 2017) bazı çalışmalarda ise cinsiyet bakımından ilişki bulunmuştur (Williams vd., 1998; Michaud, Renaud, & Narring, 2001; Tursz & Crost, 1986). Bunun nedeni çalışmaların farklı ülkelerde yapılmış olması ülkeye göre spor branşlarının popülaritesinin değişmesi çalışma sonuçlarına etki etmiş olabilir.

Bu araştırma bulgularına göre yaralanma bölgelerine göre en fazla yaralanma alt ekstremite yaralanmalarının olduğu tespit edilmiştir. Bu bulguları destekleyen birçok çalışma bulunmaktadır (Frank vd.,2001; Sundblad vd., 2004; Jespersen vd., 2014; Bergström & Björnstig, 1991; Junkins vd., 2001; Stracciolini vd., 2013; Williams vd., 1998). Baş ve boyun ile üst ekstremitte bölgesi yaralanmalarının daha fazla olduğunu tespit eden çalışmalara alt ekstremitteye oranla daha az rastlanılmıştır (Nelson vd., 2009; Senterre vd., 2014; Tursz, & Crost, 1986). Ortaokulda okuyan öğrencilerin daha çok futbol ve basketbol gibi oyunlar oynaması ve okulların tesis bakımından yetersiz olması (Demirhan, Bulca, Saçlı & Kangalgil, 2014; Özcan & Mirzeoğlu, 2014; Temel & Güllü, 2016) alt ekstremitte yaralanmalarının daha çok olmasına neden olmuş olabilir. Çocuklarda özellikle 11-15 yaş grubunda alt ekstremitte yaralanma riskinin daha fazla olduğunu ifade eden çalışmalar bulunmaktadır (Backx vd., 1989; Williams vd., Currie & Beattie, 1998). Futbol branşında alt ekstremitte yaralanmalarının daha fazla yaşandığını gösteren çalışmalar bulunmaktadır (Can & Erden, 2006; Kakavelakis, Vlazakis, Vlahakis & Charissis, 2003; Junge, Rösch, Peterson, Graf-Baumann & Dvorak, 2002). Bu araştırma sonuçlarına göre futbol branşında yaşanan yaralanmalar en fazla olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle alt ekstremitte yaralanmalarının oranının fazla olmasının sebebi futbol oynanması ile ilişkilendirilebilir.

Araştırmaya göre en çok futbol ve basketbol branşlarında spor yaralanmaları yaşandığı tespit edilmiştir. Bu bulguyu destekler nitelikte birçok çalışma bulunmaktadır (Abernethy & MacAuley, 2003; Frank vd., 1989; McLain, & Reynolds, 1989; Haq & Haq, 1999; Videmsek vd., 2010; Türker vd., 2011; Sunblad vd., 2005; Tyflidis vd., 2012; Monroe vd., 2011). Erkek ve kız öğrenciler arasında yaralanma bölgelerine göre anlamlı bir ilişkinin çıkma sebebi, öğrencilerin cinsiyetlere göre ilgi duydukları branşların değişmesi neden olarak gösterilebilir. Araştırmanın nitel bölümünde öğretmenler, erkeklerin futbol, kızların ise daha çok file ve raket sporları oynadıklarını ifade etmişlerdir. Toplumumuzda futbolun daha çok erkekler tarafından oynanması, kız öğrencilerin voleybol, basketbol gibi sporlara yönlendirilmeleri veya ilgi duymaları cinsiyet bakımından bir farkın olmasına neden olmuş olabilir. Araştırmanın nicel ve nitel bulguları bu anlamda paralellik göstermektedir.

Araştırma bulgularına göre en çok yaralanma ayak bileği yaralanmaları olduğu tespit edilmiştir. Bu araştırma bulgularını destekler çalışmalar bulunmaktadır (DeHaven, & Lintner, 1986; McLain & Reynolds, 1989; Watson, 1984). Bunun sebebi olarak öğrencilerin daha çok futbol ve basketbol branşını tercih etmeleri ve bu branşlarda en çok yaşanan yaralanmaların (Bavlı & Kozanoğlu, 2008; Can & Erden, 2006; Messina, William, Farney, Jesse & DeLee, 1999; Powell & Barber-Foss, 2000) ayak bileğinde olması bu sonucun ortaya çıkmasına neden gösterilebilir.

Araştırmanın nitel bölümünde beden eğitimi öğretmenleri, beden eğitimi dersinde yaşanan spor yaralanmalarına daha çok kendilerinin müdahale ettiğini ifade etmişlerdir. Bu bulgu araştırmanın nicel bulguları ile paralellik göstermektedir. Bu bulgularda dikkat çeken nokta beden eğitimi öğretmenlerinin okulda yaşanan diğer yaralanmalarda da ilk

yardım için başvuru alan kişi olduğudur. Bu bakımdan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda beden eğitimi dersleri ve okulda yaşanan yaralanmalar için protokol ve düzenlemenin olmaması işleyişte bir takım problemlere yol açabilir. Beden eğitimi öğretmenlerinin lisans döneminde ilk yardım dersi almaları sebebi ile okulda resmi olmasa da sorumluluğun kendilerinde olduğu anlaşılmaktadır. Öğretmenlerin ilk yardım bilgilerini ölçen çalışmalarda beden eğitimi öğretmenlerinin kendilerini yeterli görmedikleri ya da bilgilerine güvenmedikleri tespit edilmiştir (Erkan & Göz, 2006; Nayir, Uskun, Türkoğlu, Uzun, Öztürk & Kışioğlu, 2011; Şahin, 2011). Araştırmanın nitel bölümünde beden eğitimi öğretmenleri bilgilerinin yenilenmesi ve daha çok uygulamaya yönelik hizmet içi eğitimler almaları gerektiğini belirtmişlerdir. Spor yaralanmalarının her yıl giderek artması (Jones vd., 2001), derste küçük yaralanmalardan ölümlü vakalara (Öner vd., 2008) kadar farklı durumlarla karşılaşılacak olmaları, beden eğitimi öğretmenlerinin bilgi düzeylerinin sürekli iyi düzeyde olması gerektiği sonucuna varılabilir.

Araştırma sonuçlarına göre şu önerilerde bulunulabilir;

- Beden eğitimi dersinde ve okuldaki diğer yaralanmalarda yapılması gerekenler ile sorumlu kişileri belirleyen yasal düzenlemelerin veya protokollerin oluşturulması sağlanabilir.
- Okullardaki ilk yardım malzemelerinin bir standarda kavuşması ve bunların güncelliği ile ilgili gerekli takibin yapılması sağlanabilir.
- Beden eğitimi öğretmenlerinin her yıl ilk yardım bilgi düzeylerini iyileştirici teorik ve uygulamalı hizmet içi eğitimlerin yapılması sağlanabilir.

KAYNAKLAR

- Abernethy L. & MacAuley, D. (2003). Impact of School Sports Injury. *British Journal of Sports Medicine*, 37, 354-355.
- Backx, F. J, Erich, W. B, Kemper, A. B. & Verbeek, A. L. (1989). Sports injuries in school-aged children: an epidemiologic study. *The American Journal of Sports Medicine*, 17(2), 234-240.
- Backx, F. J., Beijer, HJ., Bol, E. & Erich, W. B. (1991). Injuries in high-risk persons and high-risk sports: a longitudinal study of 1818 school children. *The American Journal of Sports Medicine*, 19(2), 124-130.
- Bavli, Ö. & Kozanoğlu, E. (2008). Sports Injury Type and Causes in Adolescent Basketball Players According To Playing Position. *Fırat University Medical Journal of Health Sciences*, 22(2), 77-80.
- Bergström, E. & Björnstig, U. (1991). School injuries. Epidemiology and clinical features of 307 cases registered at hospital during one school year. *Scandinavian Journal Of Primary Health Care*, 9(3), 209-216.
- Can, F. & Erden, Z. (2006). Incidence of injury in female soccer players: a pilot study. *Turkish Society of Physical Medicine and Rehabilitation*, 17(1), 22-28.
- Cleland, V., Timperio, A., Salmon, J., Hume, C., Telford, A. & Crawford, D. (2011) A longitudinal study of the family physical activity environment and physical activity among youth. *American Journal of Health Promotion*, 25(3), 159-167.
- Creswell, J. W. & Plano Clark, V. L. (2014). *Mixed Method Research, Design and Conduct*, Ankara: Anı. 2014.

- Cuff, S., Loud, K. & O'riordan, MA. (2010). Overuse injuries in high school athletes. *Clinical Pediatrics*, 49(8), 731-736.
- DeHaven, K. E. & Lintner, D. M. (1986). Athletic injuries: comparison by age, sport, and gender. *The American Journal of Sports Medicine*, 14(3), 218-224.
- Demirhan, G., Bulca, Y., Saçlı, F. & Kangalgil, M. (2014). Physical education teachers' problems in practice and suggested solutions. *Hacettepe University Journal of Education*, 29(2), 57-68.
- Eraslan, R. & Aycan, S. (2008) The study of the frequency of the school accidents in the secondary school children. *Turkish Journal of Pediatric Disease*, 2(1), 8-18.
- Ergen, E. (2004). Sports injuries in children and adolescents: Etiology, epidemiology, and risk factors. *Acta Orthop Traumatol Turc*, 38(1), 27-31.
- Erkan, M. & Göz, F. (2006). Determination of the Teacher's Level of Knowledge about the first Aid Subject. *Journal of Anatolia Nursing and Health Sciences*, 9(4): 63-68.
- Haq, S. M. & Haq, M. M. (1999). Injuries at School: A Review. *Texas Medicine*, 95, 62-65.
- Jespersen, E., Holst, R., Franz, C., Rexen, C. T. & Wedderkopp, N. (2014). Seasonal variation in musculoskeletal extremity injuries in school children aged 6-12 followed prospectively over 2.5 years: a cohort study. *BMJ Open*, (1), 1-8
- Jones, S. J., Lyons, R. A., Sibert, J., Evans, R. & Palmer, S. R. (2001). Changes in sports injuries to children between 1983 and 1998: comparison of case series. *Journal of Public Health*, 23(4), 268-271.
- Junge, A., Rösch, D., Peterson, L., Graf-Baumann, T. & Dvorak, J. (2002). Prevention of soccer injuries: a prospective intervention study in youth amateur players. *The American Journal of Sports Medicine*, 30(5), 652-659.
- Junkins, E. P., Knight, S., Olson, L. M., Lightfoot, A., Keller, P. & Corneli, H. M. (2001). Analysis of school injuries resulting in emergency department or hospital admission. *Academic Emergency Medicine*, 8(4): 343-348.
- Kakavelakis, K. N., Vlazakis, S., Vlahakis, I. & Charissis, G. (2003). Soccer injuries in childhood. *Scandinavian Journal Of Medicine & Science In Sports* 2003; 13(3): 175-178.
- Kerr, Z. Y., Collins, C. L., Pommering, T. L., Fields, S. K. & Comstock, R. D. (2011). Dislocation/separation injuries among US high school athletes in 9 selected sports. *Clin J Sport Med*, 21, 101-108.
- Lariosa, C. J. D., Gozdowski, D., Pietkiewicz, S. & Maciejewski, R. (2017). Survey of judo injuries in physical education classes: a retrospective analysis. *Journal of Physical Education and Sport*, 17(3), 2034-2042.
- Lincoln, A. E., Caswell, S. V., Almquist, J. L., Dunn, R. E., Norris, J. B. & Hinton, R. Y. (2011). Trends in concussion incidence in high school sports: a prospective 11-year study. *The American Journal of Sports Medicine*, 39 (5), 958-963.
- McLain, L. G. & Reynolds, S. (1989). Sports injuries in a high school. *Pediatrics*, 84(3), 446-450.
- MEB (2018). https://sgb.meb.gov.tr/www/icerik_goruntule.php?KNO=327

- Merriam, S. B. (2013). *A guide to qualitative research, pattern and practice* (S. Turan, Trans.). Ankara, Turkey: Nobel Yayınevi.
- Messina, D. F., Farney, W. C. & DeLee, J. C. (1999). The incidence of injury in Texas high school basketball. A prospective study among male and female athletes. *The American Journal Of Sports Medicine*, 27(3), 294-299.
- Michaud, P. A., Renaud, A. & Narring, F. (2001). Sports activities related to injuries? A survey among 9–19 year olds in Switzerland. *Injury Prevention*, 7(1), 41-45.
- Monroe, K. W., Thrash, C., Sorrentino, A. & King, W. D. (2011). Most common sports-related injuries in a pediatric emergency department. *Clinical pediatrics*, 50(1), 17-20.
- Nayir, T., Uskun, E., Türkoğlu, H., Uzun, E., Öztürk, M. & Kişioğlu, N. (2011). The firstaid knowledge levels and attitude of the teachers who work in Isparta city center. *SDU Medical Faculty Journal*, 18(4), 123-127.
- Nelson, N. G., Alhaji, M., Yard, E., Comstock, D. & McKenzie, L. B. (2009). Physical education class injuries treated in emergency departments in the US in 1997–2007. *Pediatrics*, 124(3), 918-925.
- Neuman, W. L. & Robson, K. (2014) *Basics Of Social Research*. Toronto: Pearson Canada.
- Öner, M., Kaplan, T., İnce, A., Ünlü, H. & Akçay, C. (2012). Sudden deaths that occurs during the sportive activities at schools. *Journal of National Education*, 40(178), 247-258.
- Örşçelik, A. & Yıldız, Y. (2018) Sports Injuries in Adolescent. *Türkiye Klinikleri Family Medicine-Special Topics*, 9(6),6-10.
- Özcan, G. & Mirzeoğlu, A. D. (2014). Beden Eğitimi Öğretim Programına İlişkin Öğrenci, Veli ve Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Görüşleri. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(1), 98-121.
- Pate, R. R. & O'Neill, J. R. (2008). Summary of the American Heart Association scientific statement: promoting physical activity in children and youth: a leadership role for schools. *Journal Of Cardiovascular Nursing*, 23(1): 44-49.
- Ploughman, M. (2008). Exercise is brain food: the effects of physical activity on cognitive function. *Developmental Neurorehabilitation*, 11(3), 236-240.
- Powell, J. W. & Barber-Foss, K. D. (2003). Sex-related injury patterns among selected high school sports. *The American Journal Of Sports Medicine*, 28(3), 385-391.
- Sen, J., Chatterje, S. & Chatterje, P. (2003). Sports related injuries during one academic year in school age Indian children. *International Journal of Applied Sports Sciences*, 15(2), 1-8.
- Senterre, C., Dramaix, M. & Levêque, A. (2014). Epidemiology of school-related injuries in Belgium. A better knowledge for a better prevention. *Open Journal Of Preventive Medicine*, (06), 408-420.
- Shenton, A. K. (2004). Strategies For Ensuring Trustworthiness in Qualitative Research Projects. *Education For Information*, 22(2), 63-75.
- Stracciolini, A., Casciano, R., Levey Friedman, H., Meehan III, W. P. & Micheli, L. J. (2013). Pediatric sports injuries: an age comparison of children versus adolescents. *The American Journal Of Sports Medicine*, 41(8), 1922-1929.

- Sundblad, G., Saartok, T., Engström, L. M. & Renström, P. (2005). Injuries during physical activity in school children. *Scandinavian Journal Of Medicine & Science in Sports*, 15(5), 313-323.
- Swenson, D. M., Yard, E. E., Collins, C. L., Fields, S. K. & Comstock, R. D. (2010). Epidemiology of US high school sports-related fractures, 2005-2009. *Clinical Journal Of Sport Medicine*, 20(4), 293-299.
- Şahin, A. (2011). Comparison of Knowledge Levels of Physical Education Teachers and Classroom Teachers on First Aid in. Unpublished Master's Thesis. Karamanoğlu Mehmetbey University, Institute of Social Sciences, Karaman.
- Şeker, T. (2016). Sport injury varieties in male students, between 15 and 17 ages, who do sport activities in school teams and studies about these injuries according to various factors (Doctoral dissertation, Republic Of Turkey Selçuk University Health Sciences Institute)
- Temel, C. & Güllü, M. (2016). Bir beden eğitimi dersi çiz. *Eğitim ve Bilim*, 41(183), 351-361.
- Tudor-Locke, C., Johnson, W. D. & Katzmarzyk, P. T. (2010). Accelerometer-determined Steps/day In US Children And Youth: 746June 3 8: 00 AM-8: 15 AM. *Medicine & Science in Sports & Exercise*, 42(5), 2240 - 2250
- Tursz, A. & Crost, M. (1986). Sports-related injuries in children: a study of their characteristics, frequency, and severity, with comparison to other types of accidental injuries. *The American Journal Of Sports Medicine*, 14(4), 294-299.
- Türker, T., Koçak, N., İstanbulluoğlu, H., Yıldırım, A. O., Kır, T., Açikel, C. & Kılıç, S. (2011). Evaluation of sport habits and sport injuries in medical students. *Gülhane Journal of Medicine*, 53, 94-98.
- Tyflidis, A., Kipreos, G., Tripolitsioti, A. & Stergioulas, A. (2012). Epidemiology of schoolfractures: a 1-year experience in Greek facilitation classes. *Journal of Human Sport & Exercise*, 7 (2): 589-598
- Videmšek, M., Karpljuk, D., Mlinar, S., Meško, M. & Štihec, J. (2010). Injuries to primary school pupils and secondary school students during physical education classes and in their leisure time. *Collegium Antropologicum*, 34(3), 973-980.
- Wiese-Bjornstal, D. M. & Shaffer, S. M. (1999). "Psychosocial dimensions of sport injury." *Counseling in Sports Medicine*, 23-40.
- Williams, J. M., Wright, P., Currie, C. E. & Beattie, T. F. (1998). Sports related injuries in Scottish adolescents aged 11-15. *British Journal Of Sports Medicine*, 32(4), 291-296.
- Yamanaka, T. (1993). Injuries of school-aged children in Japan: Causes and costs. *Pediatrics International*, 35(3), 201-206.

BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR DERSİNE YÖNELİK ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN DEĞER DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ (BAĞCILAR İLÇESİ ÖRNEĞİ)

Investigation of Value Levels of Secondary School Students for Physical Education and Sport (Sample of Bağcılar District)

Ahmet Enes SAĞIN^a, Ömer KARABULUT^b

^aİnönü Üniversitesi, Malatya, Turkey, ORCID 0000-0002-4243-8276

^bBağcılar Piri Reis Ortaokulu, MEB, İstanbul, Turkey, ORCID 0000-0002-9733-0027

Öz

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 7 Kasım 2019
Düzeltilme tarihi: 22 Kasım 2019
Kabul tarihi: 10 Aralık 2019

Anahtar Kelimeler:

Ortaokul
Beden eğitimi dersi
Değerler eğitimi

Bu çalışmada beden eğitimi ve spor dersine yönelik ortaokul öğrencilerinin değerlerinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Yücekaya (2017) tarafından geliştirilen 23 maddeden oluşan "Beden Eğitimi ve Spor Dersi Değer Ölçeği" (BESDÖ) kullanılmıştır. Ölçek; Saygı, Farkındalık, Milli Kültür ve Beraberlik, Sağlıklı Yaşam ve Beslenme, Dayanışma ve Spor Kültürü olmak üzere 6 alt boyuttan meydana gelmektedir. Genel tarama modelinden betimsel tarama yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada araştırma grubunu İstanbul ili Bağcılar ilçesinde ortaokulda 5, 6, 7 ve 8. sınıflarda okuyan 359 öğrenci oluşturmaktadır. Veri analizlerinde Independent Samples T-Testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Öğrencilerin beden eğitimi dersine yönelik değerlerinin; Spor kültürü ($\bar{X}=4,040$), Sağlıklı yaşam ve beslenme ($\bar{X}=4,176$), Dayanışma ($\bar{X}=4,420$), Saygı ($\bar{X}=4,500$), Milli kültür ve beraberlik ($\bar{X}=4,025$), Farkındalık ($\bar{X}=4,644$) düzeyleri yüksek olduğu belirlenmiştir. Cinsiyet değişkeninde; farkındalık alt boyutunda kızlar lehine anlamlı bir fark ortaya çıkarken, spor yapma durumlarında spor yapan öğrenciler lehine anlamlı düzeyde bir fark bulunmuştur. Sınıf düzeyi değişkenine göre beden eğitimi dersi değer düzeylerine bakıldığında; Spor kültürü, Sağlıklı yaşam ve beslenme, Dayanışma, Saygı, Milli kültür ve beraberlik boyutlarında anlamlı düzeyde farklar olduğu ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin genel olarak yüksek değer düzeylerine sahip olması, toplumsal yapının sağlığına ve sosyo-kültürel kalkınmaya katkı sunabilir.

Abstract

Article history:

Received: 7 November 2019
Adjustment: 22 November 2019
Accepted: 10 December 2019

Keywords:

Secondary school
Physical Education lesson
Values education

This study aimed to examine the values of secondary school students towards physical education and sports lessons. In the study, Physical Education and Sports Lesson Value Scale (BESDÖ), which was developed by Yücekaya, was used. The scale consists of 6 sub-categories: respect, awareness, national culture and togetherness, healthy life and nutrition, solidarity and sports culture. Descriptive survey method which is one of the general survey models was used. The study group consisted of 359 students attending 5th, 6th, 7th and 8th grades in a secondary school in Bağcılar district of İstanbul. For the data analysis, Independent Samples T test and ANOVA were used. It is determined that the values of the students towards physical education courses are high in sports culture ($x=4.040$), healthy life and nutrition ($X=4,176$), solidarity ($x=4,420$), respect ($x=4,500$), national culture and togetherness ($x=4,025$) and awareness ($X=4,644$). While there was a significant difference in the gender variable in favor of the girls in the sub category of awareness, a significant difference was found in favor of the students doing sports in the situations of doing sports. When the value level of physical education class is examined according to the class order variable; Sport culture, healthy living and nutrition, solidarity, respect, national culture and togetherness revealed significant differences. The fact that the students have high levels of value in general can contribute to the health of the social structure and socio-cultural development.

GİRİŞ

Geçmişten günümüze beden eğitimi ve spor faaliyetleri öğrencilerin fikren ve bedenen bir bütünlük içerisinde yetişmesini amaçlayan bir faaliyet alanı olarak kabul edilmiştir. Beden eğitimi ve spor etkinlikleri aracılığıyla öğrencinin sporu bir yaşam biçimi haline getirmesi beklenir. Beden eğitimi ve spor dersi öğretim programında (2018); bilgi, beceri ve davranışların öğretim programları ile aktarılmasının yanında, öğrencilere kazandırılması gereken değerler olduğunu belirtmektedir. Öğretim programının perspektifini oluşturan ilkeler toplamı olan değerler, programda *“Kökleri geleneklerimiz ve dünümüz içinde, gövdesi ve dalları bu köklerden beslenerek bugünüme ve yarınlarımıza uzanmaktadır.”* şeklinde belirtilmektedir.

Değer genel olarak bir varlığa, faaliyete veya nesneye ahlaksal, ruhsal, estetik ya da toplumsal açıdan verilen üstünlük derecesi veya önem derecesi olarak tanımlanır (Öncül, 2000). Değerler davranış şekillerimiz hakkında bizlere yol göstermekte ve bizleri yönlendirmektedir. Kişiliğimizi ve kimliğimizi de oluşturan değerler toplumdaki huzur ve uyuma zemin hazırlar (Demircioğlu, 2016). Kişinin sahip olduğu değerler doğruyu ve iyiyi fark edebilmesini ve bu doğrultuda hareket etmesini sağlayan etmenlerdir. Bundan hareketle; değerlerin, kişilerin hayata bakış açısının ve hareketlerinin temelini oluşturan kavram olduğu varsayılabilir (Şişman, 2002). Çocuklarda değerlerin temeli erken yaşlarda atılmaya başlar. Çocuklar değerleri; medyadan, aileden, bakıcılardan, arkadaşlardan, diğer kurumlardan ve içinde bulunduğu toplumdaki öğrenmeye başlarlar (Halstead ve Taylor, 2000). Hayat boyu devam eden değer kazanma/kazandırma süreçlerine değerler eğitimi denir (Yaman, 2012).

Değer eğitimi değer kazandırma veya geliştirme süreci girişimidir. Değerlerin planlı bir şekilde aktarılma sürecidir. Dolaylı ya da doğrudan kişileri değerler hakkında bilinçlendirmek, toplumun ve kişilerin tüm üyelerini hedeflenen değerler doğrultusunda hareket edebilmeleri sağlamak için gerekli birikim ve bilginin planlı biçimde aktarılmasıdır (Hökelekli ve Gündüz, 2007). Günümüz çağdaş toplumlarında toplumsal yaşamı çevreleyen değerler eğitiminin gerekliliği için yükselen bir bilinç artışı vardır (Ashton ve Watson, 1998).

Toplumu şekillendiren en önemli faktörlerden biri olan değerlerin kuşaktan kuşağa aktarılması gerekmektedir. Kişilerin değer yargıları doğuştan gelmez. Dolayısıyla değer yargılarının oluşumu ve aktarımı hayatın içinde planlı veya plansız şekillerde olabilir (Yeşil ve Aydın, 2007). Okulların önemli görevi, kültür aktarımında okul programlarında açık olarak belirtilen veya belirtilmeyen değerleri öğretmek, ahlaki gelişimlerine katkıda bulunmak, karakterlerini ve benlik algılarını olumlu yönde etkilemektir (Akbaş, 2004). Eğitimle aktarılan kültürel değerler; müzik, resim, yontu, folklor, bilim-teknik, spor vb. olarak söylenebilir (Koruç ve Bayar, 1992).

Beden eğitimi; Milli Eğitimde belirtilen esas ve ilkelere uygun biçimde kişinin fikir gelişimini, beden gelişimini ve ruh sağlığını sağlamaktır. Kişinin topluma uyum sağlaması, iyi ilişkiler kurabilmesi, temel haklara saygılı, dürüst, yardımsever, akıllı, ruhsal ve bedensel olarak sağlıklı olmasıyla ilgilidir (Aracı, 2001). İnal'a (1998) göre de beden eğitimi ve sportif etkinlikler; kişilerin kaynaşmasını sağlar, sosyalleşme sürecini hızlandırır, gruplar arası etkinliklerle kişiler arası dayanışma ve işbirliğini artırır, Beden eğitimi ve spor dersi gençlerin fiziksel etkinlikler vasıtasıyla kendilerini ifade edebilecekleri, sosyal kimliklerini oluşturup gerçekleştirebilecekleri ve diğer çocuklarla duygusal olarak bir yakınlık oluşturabilecekleri bir ortam sağlar (Walseth, ve Fasting, 2004). Dunn, Kinney ve Hofferth (2003) özellikle spor aktivitelerinin, çocukların iyi insanlar ve toplumun saygın üyeleri olmaları için ihtiyaç duydukları nitelikleri arttırdığı inancını ifade etmişlerdir.

Beden eğitimi ve spor dersinde öğrencinin duyuşsal, bilişsel ve psikomotor gelişime katkısı kaçınılmaz bir gerçektir. Öğrencinin çok yönlü gelişimine etkisi, aktif katılımın zorunlu kılması, yaparak-yaşayarak öğrenme imkânı sunması beden eğitimi dersinin önemini arttırmaktadır. Bu durum beden eğitimi ve spor dersi ile değer öğretme çalışmalarının da değerini arttırmaktadır (Yücekaya, 2017). Aynı zamanda beden eğitimi ve spor dersinin ders programlarında duyuşsal kazanımların olması değerler eğitimine katkı sağlamaktadır (Güllü, Arslan, Uğraş ve Görgüt. 2011; Uğraş, S. ve Aral, H., 2018).

YÖNTEM

Bu çalışmanın amacı ortaokul öğrencilerin beden eğitimi dersine yönelik değerlerini bazı değişkenlere göre incelemektir. Araştırmada betimsel yöntem kullanılmıştır. Betimsel araştırmalar, geçmişte veya günümüzde var olan bir durumu olduğu şekliyle açıklamaya çalışan bir yaklaşımdır. Araştırmanın konusu olan birey nesne ya da olay olduğu gibi kendi koşullarında açıklanmaya çalışılır (Karasar, 2006).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu 2019-2020 yılında İstanbul ili Bağcılar ilçesinde ortaokulda okuyan 5, 6, 7 ve 8. sınıflardan 359 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışmada örnekleme yöntemi olarak; “tesadüfi örnekleme yöntemi” seçilmiştir. Her öğrenci bu yöntemde eşit düzeyde seçilme şansına sahiptir (Balci, 2018). Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet, lisanslı olma durumu ve sınıf düzeyi ile ilgili nitelikler tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Nitelikleri

Öğrenci Nitelikleri	n	%	
Cinsiyet	Erkek	186	51,8
	Kız	173	48,2
Lisanslı Olma Durumu	Var	91	25,3
	Yok	268	74,7
Sınıf Düzeyi	5. sınıf	75	20,9
	6. sınıf	90	25,1
	7. sınıf	85	23,7
	8. sınıf	109	30,4

Veri Toplama Araçları

Öğrencilerin beden eğitimi dersi değer düzeylerini ölçmek amacıyla çalışmada Yücekaya (2017) tarafından geliştirilen ölçek kullanılmıştır. “Beden Eğitimi ve Spor Dersi Değer Ölçeği” 6 alt boyut, 23 maddeden meydana gelmektedir. Ölçeğin alt boyutları; *Spor Kültürü, Sağlıklı Yaşam ve Beslenme, Dayanışma, Saygı, Milli Kültür ve Beraberlik ve Farkındalık* ’tır. 5’li likert tipinde hazırlanan ölçek maddeleri “Her Zaman(5), Sıklıkla(4), Bazen(3), Nadiren(2) ve Hiçbir zaman(1)” şeklinde kullanılmıştır. Ölçek alt boyutlarından alınacak puan en fazla 5 en az 1’dir. Ölçeğin değerlendirilmesi şu şekildedir: 1 – 1,8 puan arası hiç, 1.9 – 2.6 puan arası nadiren, 2.7 – 3.4 puan arası bazen, 3.5 – 4.2 puan arası sıklıkla, 4.3 – 5 puan arası her zaman şeklindedir. Ölçeğin alt boyutlarının cronbach alpha değerleri 0.69 ile 0.81 arasındayken, ölçeğin tamamında ise 0.82 olarak hesaplanmıştır. Mevcut çalışmada ise alt boyutların cronbach alpha değerleri; Spor Kültürü (0.72), Sağlıklı Yaşam ve Beslenme (0.76), Dayanışma (0.74), Saygı (0.73), Milli Kültür ve Beraberlik (0.81), ve Farkındalık değeri (0.77) çıkarken ölçeğin tamamında ise (0.71) çıkmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin analizinde SPSS paket programından faydalanılmıştır. Veriler arasında anlamsız veya hatalı olan 8 anket çalışmadan çıkarılmıştır. Ardından verilerin

normalliğini test etmek amacıyla çarpıklık ve basıklık değerlerine bakılmıştır. Tablo 2’de yer alan değerlere bakıldığında çarpıklık basıklık değerleri +1,5 ile -1,5 arasında yer aldığından parametrik testler tercih edilmiştir (Tabachnick, Fidell ve Ullman, 2013; Hair, Black, Babin, Anderson ve Tatham, 2013). İkili karşılaştırmalar için Independent Sample t testi kullanılırken, Karşılaştırma yapılan grubun sayısı 2’den fazla olması durumunda One Way Anova testi kullanılmıştır. Farkların kaynağını belirleyebilmek amacıyla Scheffe testi tercih edilmiştir. Araştırmada hata payı üst sınırı 0,05 baz alınmıştır.

BULGULAR

Tablo 2. Araştırmaya Katılan Ortaokul Öğrencilerinin Aritmetik Ortalama, Standart Sapma, Çarpıklık ve Basıklık Değerleri

Alt Boyutlar	N	$\bar{X}$	SS	Çarpıklık	Basıklık
Spor Kültürü	359	4,040	,512	-,501	,061
Sağlıklı Yaşam ve Beslenme	359	4,176	,612	-,563	-,132
Dayanışma	359	4,420	,458	-,607	-,435
Saygı	359	4,500	-,514	-,776	-,355
Milli Kültür ve Beraberlik	359	4,025	,868	-,763	,154
Farkındalık	359	4,644	,459	-1,025	-,082

Tablo 2 incelendiğinde öğrencilerin; Spor kültürü ($\bar{X}$ = 4,040), Sağlıklı yaşam ve beslenme ($\bar{X}$ = 4,176), Dayanışma ($\bar{X}$ = 4,420), Saygı ($\bar{X}$ = 4,500), Milli kültür ve beraberlik ($\bar{X}$ = 4,025), Farkındalık ($\bar{X}$ = 4,644) düzeylerinin yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 3. Ortaokul Öğrencilerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Beden Eğitimi Dersi Değer Düzeyleri

Alt Boyutlar	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	SS	T	P
Spor Kültürü	Erkek	186	4,079	,499	1,479	,140
	Kız	173	3,999	,524		
Sağlıklı Yaşam ve Beslenme	Erkek	186	4,224	,618	1,530	,127
	Kız	173	4,126	,603		
Dayanışma	Erkek	186	4,391	,443	-1,226	,221
	Kız	173	4,450	,474		
Saygı	Erkek	186	4,449	,522	-1,943	,053
	Kız	173	4,554	,502		
Milli Kültür ve Beraberlik	Erkek	186	3,948	,911	-1,735	,084
	Kız	173	4,106	,813		
Farkındalık	Erkek	186	4,564	,472	-3,417	,001*
	Kız	173	4,728	,429		

Tablo 3 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre, Spor kültürü (t=1.479 p=.140), Sağlıklı yaşam ve beslenme (t=1,530 p=.127), Dayanışma (t=1.226 p=.221), Saygı (t=-1.943 p=.53), Milli kültür ve beraberlik (t=-1,735 p=.084), kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı düzeyde bir fark çıkmazken, Farkındalık (t=-3.317 p=.001) boyutunda kız öğrenciler lehine anlamlı düzeyde bir fark bulunmuştur.

Tablo 4. Ortaokul Öğrencilerin Spor Yapma Durumu Değişkenine Göre Beden Eğitimi Dersi Değer Düzeyleri

Alt Boyutlar	Spor Yapma Durumu	N	$\bar{X}$	SS	T	P
Spor Kültürü	Spor Yapan	91	4,226	,503	4,081	,000*
	Spor Yapmayan	268	3,977	,500		
Sağlıklı Yaşam ve Beslenme	Spor Yapan	91	4,304	,559	2,444	,016*
	Spor Yapmayan	268	4,133	,624		

Dayanışma	Spor Yapan	91	4,523	,453	-2,503	,013*
	Spor Yapmayan	268	4,385	,455		
Saygı	Spor Yapan	91	4,633	,455	3,100	,002*
	Spor Yapmayan	268	4,445	,526		
Milli Kültür ve Beraberlik	Spor Yapan	91	4,197	,733	2,445	,015*
	Spor Yapmayan	268	3,966	,902		
Farkındalık	Spor Yapan	91	4,741	,417	2,504	,013*
	Spor Yapmayan	268	4,610	,468		

Tablo 4 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin lisanslı spor yapma durumuna göre; tüm alt boyutlarda [(Spor kültürü (t=4,081 p=,000) Sağlıklı yaşam ve beslenme (t=2,444 p=,016), Dayanışma (t=-2,503 p=,013), Saygı (t=-3,100 p=,002), Milli kültür ve beraberlik (t=2,445 p=,015), Farkındalık (t=2,504 p=,013)] spor yapan öğrenciler lehine anlamlı düzeyde bir fark bulunmuştur.

Tablo 5. Ortaokul Öğrencilerinin Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Beden Eğitimi Dersi Değer Düzeyleri

Alt Boyutlar	Sınıf Düzeyi	N	$\bar{X}$	SS	F	P	Scheffe
Spor Kültürü	5. sınıf	75	4,216	,426	5,308	,001*	5-8
	6. sınıf	90	4,068	,490			
	7. sınıf	85	4,010	,512			
	8. sınıf	109	3,920	,552			
Sağlıklı Yaşam ve Beslenme	5. sınıf	75	4,368	,658	3,973	,008*	5-7
	6. sınıf	90	4,174	,608			
	7. sınıf	85	4,043	,601			
	8. sınıf	109	4,149	,565			
Dayanışma	5. sınıf	75	4,565	,432	3,314	,020*	5-6
	6. sınıf	90	4,364	,473			
	7. sınıf	85	4,381	,452			
	8. sınıf	109	4,396	,453			
Saygı	5. sınıf	75	4,653	,488	3,575	,014*	5-7
	6. sınıf	90	4,522	,482			
	7. sınıf	85	4,411	,495			
	8. sınıf	109	4,446	,554			
Milli Kültür ve Beraberlik	5. sınıf	75	4,086	,843	4,146	,007*	6-8
	6. sınıf	90	4,255	,825			
	7. sınıf	85	3,964	,875			
	8. sınıf	109	3,839	,876			
Farkındalık	5. sınıf	75	4,753	,380	1,942	,123	
	6. sınıf	90	4,600	,475			
	7. sınıf	85	4,641	,447			
	8. sınıf	109	4,607	,496			

Tablo 5 incelendiğinde öğrencilerinin sınıf düzeyi değişkenine göre beden eğitimi dersi değer düzeylerine bakıldığında; Spor kültürü (f=5.308 p=.001), Sağlıklı yaşam ve beslenme (f=3.973 p=.008), Dayanışma (f=3.314 p=.020), Saygı (f=3.575 p=.014), Milli kültür ve beraberlik (t=4.146 p=.007) boyutlarında anlamlı düzeyde fark tespit edilmiştir. Hangi gruplar arasında farklılığın olduğunu belirlemek amacıyla yapılan scheffe testi sonuçlarında Spor kültürü boyutunda 5-8. sınıflar arasında, Sağlıklı yaşam ve beslenme

boyutunda 5-7. sınıflar arasında, Dayanışma boyutunda 5-6. sınıflar arasında, Milli kültür ve beraberlik boyutunda ise 6-8. sınıflar arasında fark olduğu tespit edilmiştir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada **beden eğitimi ve spor dersine yönelik ortaokul öğrencilerinin değerlerinin incelenmesi amaçlanmaktadır**. Çalışmada öğrencilerin Farkındalık değeri, en yüksek puan ortalamasına sahip iken Milli kültür ve beraberlik değeri en düşük ortalamaya sahiptir. Öğrencilerin değer düzeyleri Sırasıyla Farkındalık ($\bar{X}= 4,644$), Saygı ($\bar{X}= 4,500$), Dayanışma ($\bar{X}=4, 420$), Sağlıklı yaşam ve beslenme ($\bar{X}= 4, 176$), Spor kültürü ($\bar{X}= 4,040$), Milli kültür ve beraberlik ($\bar{X}= 4,025$) şeklindedir. Yapılan araştırmalar çalışmamızı destekler niteliktedir. Yücekaya (2017) tarafından yapılan araştırmada ortaokulda okuyan öğrencilerin beden eğitimi dersine yönelik değer puanları yüksek bulunmuştur. Işıkgöz, Esentaş ve Işıkgöz (2018) tarafından yapılan çalışmada öğrencileri beden eğitimi ve spor dersine ilişkin en yüksek değer düzeyini “Farkındalık”, en düşük değer düzeyini ise “Milli Kültür ve Beraberlik” boyutunda sergiledikleri görülmüştür. Tüm alt boyutlar toplamında ortaokul öğrencilerinin beden eğitimi ve spor dersine ilişkin değerleri sıklıkla ve her zaman sergiledikleri sonucuna ulaşılmışlardır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre, Spor kültürü, Sağlıklı yaşam ve beslenme, Dayanışma, Saygı, Milli kültür ve beraberlik alt boyutlarında kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı düzeyde bir fark çıkmazken, Farkındalık alt boyutunda kız öğrenciler lehine anlamlı düzeyde bir fark bulunmuştur. Yiğittir’in (2009) yaptığı araştırmada ise doğa sevgisi kız öğrencilerde erkek öğrencilerden daha yüksek düzeyde olduğu ortaya çıkmıştır. Aktaş (2010) tarafından yapılan çalışmada ise ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin misafirperverlik, yardımseverlik, hoşgörü, adillik, çalışkanlık, doğal çevreye duyarlılık, sorumluluk alt boyutları incelenmiş ve toplamda kız öğrenciler lehine anlamlı bir fark bulunmuştur. Işıkgöz, Esentaş ve Işıkgöz (2018) öğrencilerin değer düzeyleri, cinsiyet değişkenine göre sadece farkındalık, milli kültür ve beraberlik, sağlıklı yaşam ve beslenme alt boyutlarında anlamlı olarak değişmiş, farkındalık ve milli kültür ve beraberlik alt boyutlarında kız öğrencilerin, sağlıklı yaşam ve beslenme alt boyutunda ise erkek öğrencilerin sergiledikleri değer düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışkur (2008) yaptığı çalışmasında kız öğrencilerde “iç huzur”, “kendine saygı”, “mutluluk”, “rahat bir yaşam” değerleri erkek öğrencilerin ortalama puanlarından yüksek bulunmuştur. Yücekaya (2017) çalışmasında ortaokul öğrencilerinin değer puanlarının kız öğrencilerin lehine anlamlı bir fark olduğunu tespit etmiştir. Çalışmanın spor kültürü değeri alt boyutu hariç diğer 5 alt boyutta anlamlı bir fark bulunmuştur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin lisanslı spor yapma durumuna göre; tüm alt boyutlarda (Spor kültürü, Sağlıklı yaşam ve beslenme, Dayanışma, Saygı, Milli kültür ve beraberlik, Farkındalık) spor yapan öğrenciler lehine anlamlı düzeyde bir fark bulunmuştur. Yıldız (2013) tarafından yapılan araştırma bizim çalışmamızı destekler niteliktedir. Yapılan araştırmada okul takımında bir spor branşında oynayan öğrencilerin, okul takımında bir spor branşında oynamayan öğrenciler göre, beden eğitimi dersine karşı daha çok olumlu tutuma sahip oldukları saptanmıştır. Bu durum okul takımlarında oynayan öğrencilerin beden eğitimi dersini daha fazla önemsemelerinden kaynaklanmış olabilir. Sabirova ve Zinoviev, (2016) tarafından yapılan çalışmada da spor kulübüne giden göçmen çocukların akranlarıyla etkileşime girebilecekleri bir ortamın yanında aynı zamanda yaşlıları dışındaki kişilerle de sosyalleşme fırsatı bulunduğunu belirtmektedir. Işıkgöz, Esentaş ve Işıkgöz, (2018) tarafından yapılan çalışmada okulun takım sporcusu olan öğrencilerin yaptıkları bireysel ya da takım sporlarının; fiziksel faydalarının yanı sıra ruhsal anlamda da olumlu etkilendiği, yaşam kalitelerini artmasına katkı sağladığı ve spor kültürünün bir parçası olmasında aktif sporcu olmasının etkin bir araç olduğunu belirtmişlerdir.

Araştırmada öğrencilerin sınıf düzeyi değişkenine göre beden eğitimi dersi değer düzeylerine bakıldığında; Spor kültürü, Sağlıklı yaşam ve beslenme, Dayanışma, Saygı, Milli kültür ve beraberlik boyutlarında anlamlı düzeyde farklar tespit edilmiştir. Spor kültürü boyutunda 5-8. sınıflar arasında, Sağlıklı yaşam ve beslenme boyutunda 5-7. sınıflar arasında, Dayanışma boyutunda 5-6. sınıflar arasında, Milli kültür ve beraberlik boyutunda ise 6-8. sınıflar arasında fark olduğu tespit edilmiştir. Sonuçlar incelendiğinde genel olarak sınıf düzeyi arttığında değer düzeylerinin düştüğü gözlemlenmektedir. Bunda da öğrencilerin son sınıfta girdiği LGS sınavının etkisinin, artan yaş ve ergenlikle birlikte öğrencilerin oyun çağından uzaklaşıp farklı ilgiler geliştirmeye başlamasının etkili olduğu düşünülebilir. Işıkgöz, Esentaş ve Işıkgöz (2018) tarafından yapılan çalışmada sınıf değişkenine göre ise öğrencilerin değer düzeyleri sadece dayanışma ve spor kültürü alt boyutlarında anlamlı olarak değiştiği, öğrencilerin yaşla paralel olarak sınıf düzeylerinin de yükselmesi nedeniyle beden eğitimi ve spor dersine yönelik değer düzeylerinin de düştüğü görülmüştür. Yücekaya (2017) tarafından yapılan araştırmada öğrencilerin yaşlarına göre beden eğitimi ve spor dersine ilişkin değerleri incelendiğinde genel olarak öğrencilerin yaş aldıkça değer puanlarında düşüş olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu da araştırmamızı destekler niteliktedir. Yaşar (2017) tarafından yapılan araştırmada çocuğu 5. sınıfta okuyan anne babaların çocuklarının beden eğitimi ve spor dersine katılımlarına yönelik tutumları çocuğu 6. 7. ve 8. sınıf seviyesinde bulunan anne babalara göre daha olumlu olduğu saptanmıştır. Anne ve babaların beden eğitimi ve spor dersine karşı olumlu tutum puanlarının sınıf seviyesi arttıkça düştüğü gözlenmiştir. Anne baba derse karşı olan tutumlarının öğrencileri etkilediği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Akbas, O. (2004). Türk milli eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının ilköğretim II. kademedeki gerçekleştirme derecesinin değerlendirilmesi, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aktaş N. (2010). İlköğretim Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Programında Verilen Değerleri Edinme Düzeyleri. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Ana Bilim Dalı. Erzurum
- Aracı, H. (2001). Lise Beden Eğitimi Ders Programları. Ankara: Nobel Yayınları.
- Ashton, E. & Watson, B. (1998). Values education: a fresh look at procedural neutrality. *Educational Studies*, 24(2), 183-193.
- Çalışkur, E. A. (2008). Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Değerleri ile Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişki, Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Demircioğlu, İ. H., & Demircioğlu, E. (2016). Tarih eğitimi ve değerler. R. Turan ve K. Ulusoy. Farklı yönleri ile değerler eğitimi, 269-286.
- Dunn, J. S., Kinney, D. A. & Hofferth, S. L. (2003). Parental ideologies and children's after-school activities. *American behavioral scientist*, 46(10), 1359-1386.
- Fussan, N. (2006). Einbindung Jugendlicher in Peer-Netzwerke. Welche Integrationsvorteile erbringt die Mitgliedschaft in Sportvereinen?. *ZSE: Zeitschrift für Soziologie der Erziehung und Sozialisation*, 26(4), 383-402.
- Güllü, M., Arslan, C., Uğraş, S. & Görgüt, İ. (2011). Yeni ortaöğretim beden eğitimi ders programı kazanımlarının değerlendirilmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 122-133.

- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., Anderson, R. E. & Tatham, R. L. (2013). *Multivariate Data Analysis*. Essex, England.
- Halstead, J. M. & Taylor, M. J. (2000). Learning and teaching about values: A review of recent research. *Cambridge journal of education*, 30(2), 169-202.
- Hökelekli, H. & Gündüz, T. (2007). Üstün yetenekli çocukların değer yönelimleri ve eğitimleri. *Değerler ve Eğitimi içinde* (371-396). İstanbul: Dem Yayınları.
- Işıkgöz, M. E., Esentaş, M. & Işıkgöz, M. (2015). Ortaokul öğrencilerinin Beden Eğitimi ve Spor Dersine yönelik değer düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi: *Batman il örneği*. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 4(4), 661-676.
- İnal, A. N. (1998). *Beden eğitimi ve spor bilimlerine giriş*. Yyy.
- Karasar, N. (2006). *Bilimsel araştırma yöntemi* (16. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Koruç, Z. & Bayar, P. (1992). Açık okul [humaniter] sisteminde spor dersleri ve spor öğretmenin konumu. *Spor Bilimleri Dergisi*, 3(4), 25-30.
- MEB, (2018). *Beden Eğitimi ve Spor Dersi Öğretim Programı* (Ortaokul 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar). Ankara.
- Öncül, R. (2000). *Eğitim ve Eğitim Bilimleri Sözlüğü. Dizinler*. Milli Eğitim Bakanlığı.
- Şişman, M. (2002). *Örgütler ve Kültürler*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Sabirova, G. & Zinoviev, A. (2016). Urban local sport clubs, migrant children and youth in Russia. *Community Development Journal*, 51(4), 482-498.
- Tabachnick, B. G., Fidell, L. S. & Ullman, J. B. (2013). *Using multivariate statistics* (Vol. 6). Boston, MA: Pearson.
- Uğraş, S. & Aral, H. Ortaokul Beden Eğitimi Ders Programındaki Kazanımların Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre Değerlendirilmesi. *Journal of Global Sport and Education Research*, 1(1), 33-46.
- Walseth, K. & Fasting, K. (2004). Sport as a means of integrating minority women. *Sport in Society*, 7(1), 109-129.
- Yaldız, S. A. (2013). İlköğretim Okullarında Beden Eğitimi Dersine Yönelik Öğrenci Ve Ana-Baba Tutumları. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı. Ankara.
- Yaman, E. (2012). *Değerler Eğitimi: Eğitimde Yeni Ufuklar*. Akçağ Yayınları.
- Yaşar A. (2017). İmam Hatip Ortaokulu Öğrencilerinin Beden Eğitimi ve Spor Dersine Katılımına Yönelik Ana Baba Tutumlarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi Ve Spor Öğretmenliği Ana Bilim Dalı. Erzurum.
- Yeşil, R. & Aydın, D. (2007). Demokratik değerlerin eğitiminde yöntem ve zamanlama.
- Yiğittir, S. (2009). İlköğretim sosyal bilgiler dersi 4 ve 5. sınıf değerlerinin kazanılma düzeyi. Doktora tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yücekaya, M. A. (2017). Ortaokul öğrencilerinin beden eğitimi ve spor dersine ilişkin değerlerinin incelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı. Malatya.

Review (RE)

Derleme (RE)

Kuruluşundan Doğu-Batı Olarak İkiye Ayrıldığı M.S. 395'e Kadar Roma'da Spor, Oyunlar ve Gösteriler

From Establishment to The Separation in A.D 395 as East-West Sport, Games and Demonstrations in Rome

Deniz YILDIZTURAN^a

^aKonya Selçuk University, Konya, Turkey, ORCID 0000-0002-5214-6592

Öz

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 18 Kasım 2019

Düzeltilme tarihi: 2 Aralık 2019

Kabul tarihi: 19 Aralık 2019

Anahtar Kelimeler:

Roma

Spor

Oyunlar

Gösteriler

Bu çalışmada Roma'nın kurulmasından Doğu-Batı olarak ikiye ayrıldığı M.S. 395'e kadar geçen sürede Roma'da spor, oyunlar, yarışmalar ve gösteriler hakkında ilgili literatür sunulmaya çalışılmıştır. Konu ile ilgili çeşitli kaynaklara ulaşıp; Etrüsk ile Yunan sporunun ve kültürünün Roma'ya olan etkileri, Roma sporunun özgün yanları, düzenli tekrarlanan oyun ve gösteriler, kadınların spor ve oyunlardaki yeri, spor ve oyunların içerikleri, spor ve oyunların yapıldığı belli başlı mekanlar, Hristiyanlığın oyunlar ve gösteriler üzerindeki etkisi gibi konular açıklanmaya çalışılmıştır. Roma'da oyunlar ve eğlenceler yöneticilerin her zaman titizlikle ve düzenli yerine getirdikleri birer etkinlik olmuşlardır. Siyasi yönden halkı idare etmenin bir aracı olarak kullanılmışlardır. Diğer antik uygarlıklar gibi Roma'daki sportif uygulamalar, oyunlar ve gösterilerde de yoğun bir dini ve mitolojik etki hissedilmektedir. Roma sporu ve oyunları farklı kültürlerden etkilense de kendine has özelliklerini korumuştur. Spor ve oyunlar Roma'da aileden sosyal hayata kadar pek çok alanda etkili olmuştur.

Abstract

Article history:

Received: 18 November 2019

Adjustment: 2 December 2019

Accepted: 19 December 2019

In this study, literature that the sport, games, contests and demonstrations in Rome is presented for periods between the establishment of Rome to A.D 395 when it was divided as East-West. Topics such as effects of Etruscan and Greek sport and culture on Rome, unique sides of Roman sport, regularly repeated games and demonstrations, place of women in sport and games, contents of sport and games, main places where sport and games played, effects of Christianity on games and demonstrations are tried to explain by reaching out various resources about the subject. Games and entertainments were always implemented carefully and regularly by administrators in Rome as an activity. They were used as a tool to govern public by politically. It is observable that as other ancient civilizations sport related activities, games and demonstrations in Rome were inspired by intense religious and mythological motives. Although Roman sport and games had been affected by other cultures, its specific properties were protected. Sport and games had affected many things in Rome from family to social life.

Keywords:

Rome

Sport

Games

Demonstrations

Giriş

Kuruluşu yazılı kaynakların yanında efsanelerle de çevrili olan Roma, M.Ö. 753'te Romulus ve Remus kardeşlerce kurulmuştur. Krallık dönemi olarak adlandırılan dönem M.Ö. 510'a kadar sürmüştür ve bu dönemde yedi kral hüküm sürmüştür. Bu krallardan beşincisi olan Tarquinius Priscus Etrüsk kökenli bir kraldı. M.Ö. 509/508 yıllarında Roma'da cumhuriyet yönetimine geçilir. M.Ö. 27 yılına gelindiğinde ise artık yönetim İmperium'a (emretme yetkisi) sahip imparatorların eline geçer. İlk İmparator Augustus (M.Ö. 63-M.S. 14) ile Principatus dönemi başlar (Tekin, 2008). Roma tarihi boyunca hem farklı yönetim biçimlerini yaşamış hem de zamanla Portekiz'den Mezopotamya'ya kadar genişleyen devasa topraklara hükmetmiştir. Hem coğrafi hem de kronolojik dağılımın geniş olması Roma için hem dezavantaj hem de avantajlar yaratmıştır. Devletin sosyo-kültürel yapısı da zamanla büyük değişim geçirmiştir. Sosyal hayatın vazgeçilemez bir unsuru haline gelen spor ve oyunlar da Roma yönetimi ve halkınca ilgi görmüştür.

Sporun kitleleri bir araya getirme, insanların psikolojik ve sosyolojik ihtiyaçlarını giderme, ekonomik canlılık kazandırma gibi özellikleri Roma'da da bilinen ve kullanılan bir gerçektir. Aynı zamanda Roma'da spor dini temeller üzerinde de yükselmiştir. Yapılan tüm aktiviteler tanrı, tanrıça ya da efsanevi kahramanlarla ilgilidir. Romalılar yüzmeden, boksa, top oyunlarından cirit atmaya kadar birçok alanda çalışmalar yapsalar da onlar için en önemli olan etkinlikler gladyatör oyunları, atlı araba yarışları ve vahşi hayvan gösterileri olmuştur. Bu çalışmada da en çok bu alanlar üzerinde durulmuştur. Kyle'a göre (2015), Roma sporu, Roma medeniyetinin bir parçasıyken ve aynı zamanda antik dünyadaki daha geniş spor tarihinin de parçasıdır; son zamanlarda Roma gösterilerini seyirciler ve hatta birçok katılımcının bakış açısından spor ya da boş zaman etkinliği olarak görmek daha geçerli bir hal almıştır. Hiciv şiirlerinden imparatorluk kayıtlarına, yazılı kararnamelerden mezar taşlarına kadar Roma gösterileri ve oyunları için çeşitli metin ve kanıtlar ile kronolojik ve coğrafi kapsam, spor ve oyunların, imparatorluğun bütün tarihini ve bölgesini kapsayan bir olgu olduğunu ortaya koymaktadır.

Literatür Taraması

1. Roma Sporunu ve Oyunlarında Etrüsk ve Yunan Etkisi

Kurulduğu ilk dönemde Roma, İtalya yarımadasında küçük bir yerleşimdi. Zamanla önce yakın çevresindeki yerleşimlere sonrasında ise bütün İtalya ve Akdeniz'e hakim oldular. Zamanla Roma sporu, Etrüsk, İtalyan, Yunan ve Yakın Doğu geleneklerini özümsemişti (Kyle, 2015). Krallık döneminde Etrüsk kökenli yöneticiler tarafında idare edilen Roma, doğal olarak Etrüsk oyunları ve sporundan oldukça derinden etkilendi. Barrow'a (2006) göre insanla insan ya da insanla yaban hayvanı güreşlerinin, Etrüsk hâkimiyetinin Roma'ya bıraktığı miras olması muhtemeldir.

Etrüskler ile ilgili bilgi veren Yunan ve Romalı birçok yazarın yanı sıra arkeolojik buluntular açısından en önemli bilgi kaynağımız Etrüsk mezarlarıdır. Mezarlar İtalya'nın Tarquinia kentinde bulunmuştur. Etrüsk soyluları için inşa edilen bu yeraltı mezarları oldukça büyüktü ve dairesel bir şekilde tasarlanmışlardı. 1958 yılında, sporcuları ve çeşitli spor sahnelerini betimleyen ayrıntılı duvar resimlerinin bulunduğu bir mezar keşfedildi. Bu mezara "Olimpiyat Oyunları Mezarı" denir. Diğer mezarlarda da Etrüskler tarafından yapılan spor tasvirleri yer almaktadır.

Bu resimler koşan yarışçıları, disk fırlatmayı, tahta engelleri aşmayı, güreşmeyi, boks yapmayı, yüzmeyi, cirit atmaya, atlı arabalarla yarışmayı, jimnastik yapmayı (özellikle at sırtında yapılan akrobatik hareketler) ve bazı durumlarda her iki erkeğin de öldüğü silahlı dövüşleri göstermektedir. Etrüskler için en popüler sporun atlı araba yarışları olduğu söylenebilir. Birçok mezar resmi bu etkinliği ayrıntılı olarak göstermektedir. Yunanlılar ve Mısırlılar gibi Etrüskler de festival ve oyunlardan oldukça zevk almışlardır. Çeşitli atletik

yarışmalar festivalin önemli bir parçasıydı. Etrüskler esir mahkumları, ölü savaşçıları onurlandırmak için kurban olarak kullanmışlardır (Mechikoff, 2014).

İkonografik kanıtlar Etrüsklerin sporla, özellikle M.Ö.7. yüzyılın sonlarından itibaren boks ve güreş ile ve M.Ö.6. yüzyılın başlarından itibaren de at yarışlarıyla ilgilendiğini öne sürmektedir. Yunanlılar, rekabetçi sporlara aşırı düşkünlükleri ile gurur duyuyorlardı (Zhou, 2010). Onlar tarafından çok takdir edilen rekabetçi ruhtan ziyade halkın eğlence ve gösterimini vurgulayan Roma oyunlarının ilk örneklerini Tarquinius Priscus'un (M.Ö. 616-579) Kuzey İtalya'da özellikle Etruria'dan getirdiği at ve boks yarışmalarıyla görmekteyiz. Tarquinius, bu oyunları Roma'da araba yarışı için mükemmel bir merkez haline gelen Circus Maximus'ta düzenlemiştir. Romalıların oyunlarına Etrüsklerdeki gibi müziğin eşlik edip etmediği bilinmese de, bu erken oyunlara ilham verenler Yunanlılardan ziyade Etrüsklerdir (Crowther, 2007). Etrüskler, spor ya da cenaze oyunları hakkında yazılı bir kaynak bırakmasalar da konu ile ilgili mezarlar, terracottalar, seramikler ve madeni eşyalar gibi birçok arkeolojik kanıt bize Etrüsk sporu ve oyunları hakkında bilgi vermektedir. Yakın zamanlı çalışmalar, ludi Romani'nin (Roma oyunları) adak/kurban oyunlarından ayrı olarak geliştiğini ve M.Ö. 509 veya 507 gibi erken bir zamanda kutlandığını göstermiştir (Zaleski, 2014).

Yunanistan'daki olimpiyat oyunu, bir yarışma/mücadele (agôn) iken Roma'daki durum ise bir oyun ve ödülü (ludus). Yunanlılar katılımcıların deneyimine odaklanırken, Romalılar ise eğlenmek veya hediye almak için orada olan izleyiciye odaklanmıştır (Potter, 2012). Akıncı (2018), Antik Yunan'da atletizmin çoğunlukla ritüellerden oluşurken, Roma İmparatorluğunda ise savaşı sürdürmek için fiziksel uygunluğun bir öncüsü olduğunu belirtip, bu sebeple de Romalıların ilgisini çeken tek atletik olayın, ticari olarak istihdam edilen gladyatörler ve kölelerin kullandıkları dövüşler olduğunu ifade etmektedir. Birbirini çeşitli konularda etkileyen iki komşu toplum olan Yunan ve Romalıları yeri geldiğinde şiddetli bir şekilde birbirlerini eleştirmişleridir. Romalı Tarihçi Tacitus'un Yunan sporu ile ilgili stadium ve gymnasiumlarındaki faaliyetlerin gerçeklik ve ciddiyetten yoksun olduğunu öne sürmesi hatta disk ve cirit atmanın özellikle çok az değeri olduğunu belirtmesi ilginçtir (Crowther, 2007).

2. Cumhuriyet ve İmparatorluk Dönemlerinde Roma Spor ve Oyunlar

Erken Roma; arınma, hasat, bereket ve doğurganlık gibi kavramlarla ilişkili olarak bayram ve festivaller kutlanmıştır. Roma'nın oyunları (ludi), esas olarak araba yarışları veya tiyatro gösterileri, askeri başarı veya krizlerden kurtulmak için tanrılara yapılan ortak şükran etkinlikleri olarak ortaya çıkmıştır (Kyle, 2015). Arkeolojik ve yazılı kanıtlar, Romalı halk kitlelerinin yanı sıra seçkinlerin de gösterilere yaygın bir destek verdiğini göstermektedir (Mammel, 2014). Kyle (2015), arkeolojik kaynakların Roma'daki oyun, yarışma ve egzersiz çalışmalarını anlamamıza yardımcı olduğunu, maddesel buluntu ve kalıntılar yoluyla, yarışma ve oyunların Roma'nın aile yaşantısından sosyal hayata kadar birçok alanına ne derece katkı yaptığının görülebileceğini söylemektedir. Birçok Romalı yazar da eserlerinde spor, sporcular, oyunlar hakkında bilgiler vermiştir. Philostratos isimli Yunanlı yazar "Atletizm üzerine" adlı çalışmasıyla bilinir. Bir diğer yazar Pausanias'tır. Periegesis tes Hellados (Yunanistan'ın tasviri) adlı eserinde yazar atletizm ve çeşitli sporlarla ilgili bilgiler verir. Pythia, Nemea, Isthmia ve Olympia oyunlarından bahseder (Tekin, 2017). Suriye'de doğan Lucian "Anacharsis" adlı eserinde spor ve egzersizlerle ilgili bilgiler verir (Sweet, 1987).

Roma sporunda ve oyunlarında dini etkiler, oyunlar öncesinde olduğu gibi sonrasında da etkin bir şekilde hissedilmiştir. Ritüeller tüm kurallarıyla yaşatılmaya çalışılmıştır, örneğin I. Konstantin (M.S. 272-337) zamanına kadar ölü gladyatörlerden alınan kan hala bir ritüel

olarak yüksek rütbeli bir görevli tarafından Jüpiter Latiaris heykelinin üstüne, belki de boğazına akıtılmaktaydı (Plass, 1995).

Cumhuriyet Dönemi'nin ilk yıllarında Romalılar Yunanistan'daki kadar olmasa da fiziksel egzersizler yaptılar. İmparatorluk döneminde Romalıların spor faaliyetleri eğlence, aşırılıklar ve katliam gösterileri haline geldi. Bunun yanında imparatorluk döneminde, bazı Romalılar, özellikle zengin olanlar, sağlık jimnastiği kavramını kabullenmeye başladılar, çünkü sağlığın korunması onlar için değerli ve doğal bir amaçtı. Bu amaçla, Yunan hekimleri, Romalılara sağlıkla ilgili alıştırılardan yararlanmaları konusunda talimat vermek için kullanılmıştır (Mechikoff, 2014).

Romalılar ilk kez Roma'da M.Ö. 2 yüzyılın başlarında Yunan kültürü ve oyunlarını seven bir senatör olan Marcus Fulvius Nobilior, Yunanistan'dan getirilen sporcuları içeren bir gösteriye sponsorluk yaptığında bir atletizm festivaline tanıklık ettiler. Crowther (2007) bunu, Fulvius'un Yunanistan'daki atletik etkinliklerin popüleritesine şahit olduğu için, Roma'da da kendi siyasi prestijine katkıda bulunacağını umarak desteklediğini söylemektedir. Fulvius, gösteri unsurunun insanları eğlendireceğine güvenerek, aslan ve panterlerin avını da ekleyerek festivali Romalılara daha çekici hale getirmiştir. Bir asırdan kısa bir süre sonra, M.Ö. 80 yılında Roma generali Sulla, Stadium yarışları hariç Olimpiyat Oyunları'nın sporcularını ve yarışlarını Roma'ya transfer etti. Antik Olimpiyat Oyunlarının Yunanistan dışında gerçekleştiği tek zaman buydu. Tamı tamına 2.040 yıl sonra 1960'ta Olimpiyatlar yine Roma'da gerçekleşti.

Crowther (2007) M.Ö.1. yüzyılın ortalarında Pompeius'un, atletizm yarışmaları yaptırdığını, Circus Maximus'ta atlı etkinlikler ve vahşi hayvan gösterileri düzenlediğini ifade etmektedir. Alan yetersizliğinden dolayı, buradaki yarışmalar, dövüşlerle sınırlı kaldı. Bu oyunlar başarısız oldu ve Pompeius bile boş yere yağ ve para harcadığını itiraf etti. Yazar Cicero, Roma halkının fillere acıdığını bu sebeple de Pompeius'un hayvan avlarının da başarılı olamadığını belirtmiştir. Bu durumun olağandışı bir durum olduğu, çünkü Romalıların hayvanlara sempati duymadıkları da ifade edilmiştir. Birkaç yıl sonra, Julius Caesar, Roma'daki etkinlik için özel olarak inşa edilmiş bir stadiumda sporcular için başarılı bir festival düzenledi. Yarışmalar üç gün boyunca devam ettiğinden, tam atletizm programı sunulduğu varsayılabilir.

M.S. 86'da imparator Domitianus Roma şehrinde Capitoline oyunlarını başlattı. Yunanistan'daki Olympia oyunlarının Zeus onuruna yapıldığı gibi bu oyunlar da Jüpiter onuruna yapıldı. Ve aynı şekilde her dört yılda bir tekrarlandı. Olimpiyatlardan farklı olarak, Domitianus'un yeni oyun programı jimnastik, binicilik ve müzikal yarışmalardan oluşuyordu. Suetonius'a göre oyunlarda bakireler de yer almaktaydı. Evli olmayan kızlar (parthenoi) her dört yılda bir Hera'nın şerefine oynanan oyunlarda Olympia stadyumunda yarışsa da kızlar için yarışlar hiçbir zaman Olimpiyat programının bir parçası olmamıştır. Capitoline Oyunlarını Olimpiyatlardan ayıran özellik müzikal yarışmaların da programın bir parçası olmasıydı (Lee, 2014).

Boks, Roma'da İmparator Augustus'un himayesinde popüler bir spor haline geldi. Augustus, sadece uzak bölgelerden gelen dövüşçüleri değil, sokaklarda kendi stilleriyle dövüşen insanları ve yerel halkı da izledi. Zamanla güreş ve 128 millik uzun mesafe koşuları da Circus Maximus'ta yerini aldı.

3. Kadınların Roma Spor ve Oyunlarındaki Yeri

Kadınların Roma atletizmindeki rolü (izleyici ve sporcu olarak) erkekler kadar belgelenmemiştir. Bununla birlikte kadın gladyatörlerin sayısı, özellikle İmparator Nero döneminde (M.S. 37-68), yıllar içinde düzenli olarak artmıştır. 3. yüzyıla kadar kadın sayısı o kadar fazla artmıştı ki İmparator Septimus Severus (M.S. 145-211) kadınların arenada

rekabet etmesini yasaklamıştır (Mechikoff, 2014). Saygın Romalı kadınların, araba yarışları ve gladyatör oyunlarında seyirci olmak dışında spordan kaçındıkları belirtilmektedir (Women's Sports: Europe, 1999). Kadının Roma'daki yeri Yunanistan'da olduğundan her zaman daha iyiydi. Romalılar Yunanistan'ı fethetmeden ve olimpiyat kurallarını değiştirmeden önce, oyunlara katılan her katılımcının etnik açıdan Yunan olması gerekiyordu ve kadınlar izleyici rolünde olsalar bile mekandan/ortamdan dışlandılar (Modernization, 1999).

Kadınlar, birçok fiziksel aktivite ve spor türünü izleyebilir ve bunlara katılabilir. Circus Maximus oyunlarında yer alabiliyor ve erkekler ile yan yana oturabiliyorlardı, ancak İmparator Augustus (M.Ö.63-M.S.14) gladyatör oyunlarında onları arka sıralara oturtmuştu. Bazı imparatorların erkek sporcular çıplak olduğu için atletizm yarışmalarında kadınların seyirci olmasına izin vermediği bilinmektedir. M.S. 86'dan sonra evlenmemiş kadınlar İmparator Domitianus'un (M.S. 51-96) Capitoline oyunlarının sadece koşu yarışına katılabilirler. Kadınların yüzme pratikleri yaptığı konusunda da bazı kanıtlar vardır. Şair Propertius'a göre, kız arkadaşı Cynthia, zaman zaman serbest stil kullanarak Baiae'de eğlenmek için yüzmüştür. Yine de, yüzmenin kadınlar için ortak bir etkinlik olup olmadığını veya şairin hayal gücünün bir parçası olup olmadığı bilinmemektedir. Kaynaklar çok az kadının avcılığa katıldığını belirtmektedir. Ayrıca dans, çember çevirme ve eskrim gibi etkinliklerle de uğraşmışlardır.

Marcus Valerius Martialis'in şiirlerinde evli bir kadın harpastum denilen bir top oyununu oynamıştır (Crowther, 2007). Romalıların atma ve yakalamaya dayalı top oyunlarından hoşlandıkları bilinmektedir (Mechikoff, 2014). Martialis, kadınların kullandığı tozluklardan (VII 67) ve yine aynı şiirinde, soğuk günlerde top oynarken giyilen pelerinden söz etmektedir. Deighton'a göre (1999), Romalı kızlardan istenen, ne Spartalı akranlarından beklenen zor ve titiz eğitimi almaları, ne de Atinalı kızlar gibi inzivaya çekilmeleriydi. Böylece onlar da erkek kardeşleri gibi top oyununun tadını çıkarırlardı. İnsanlar ne ise odurlar, Roma'da da kızlar erkekler gibi, eğlenceye ve "mens sana in corpore sano" (sağlam kafa sağlam vücutta bulunur) deyişine inanırlardı.

Helenistik ve Roma dönemlerinde bazı kadınlar, sportif oyunların kurucuları olmuşlar, yalnız ya da eşleriyle birlikte gymnasium (gymnasiumdan sorumlu yetkili) görevini yerine getirmişler ve agone (yarışmaları düzenleyen ya da destekleyen kimse) olarak spor ve oyunların içinde rol almışlardır (Golden, 2005). M.Ö.4. yüzyılın sonlarından kalma bronz bir heykel, birbirleriyle rekabet eden kadın ve erkek güreşçileri betimler, bu da Etrüsk kadınlarının aktif olarak güreş yarışlarında yer aldığını ve erkeklerle mücadele ettiğini göstermektedir (Mechikoff, 2014).

4. Gladyatör Oyunları, Araba Yarışları ve Vahşi Hayvan Gösterileri

Roma oyunları arasında belki de günümüze kadar hakkında en çok konuşulan, film ve dizileri yapılan etkinlik gladyatör yarışmalarıdır. İlk at ve araba yarışı oyunları gibi, gladyatör oyunları da dinsel bir bağlamda gelişmiştir. Ludiler, devlet tarafından finanse edilen ve toplumsal bir şükür için tanrıya adanmış kamu kutlamaları olsa da, gladyatör oyunlarının, ölen ailenin düzenlediği cenaze töreninin bir parçası olarak başladığı ifade edilmektedir (Zaleski, 2014). Mechikoff (2014), Yunanistan'da Roma sporuna karşı bir muhalefet olduğunu; ancak, M.S.1. yüzyılın başlarında, Atina ve Korint'te gladyatör yarışmalarının düzenlenmeye başladığını aktarmaktadır. Aynı şekilde Roma'da da Yunan sporcularını gladyatör oyunlarında izlemek için şehirlerine getiren kişiler de bulunmaktaydı (Exercise: History, 1999). Bu duruma rağmen Yunan tarzı atletizm hiçbir zaman Roma'da Yunanistan'da olduğu kadar popüler olmamıştır. Yunanlılardan farklı olarak, Romalılar hiçbir atletizm geleneğine, sportif becerileri olan mitolojik kahramanlara veya atletizm içeren bir eğitim programına sahip değillerdi. Siyasi nedenlerden dolayı,

Romalı destekçiler, oyunlarını, insanları memnun etmek için ithal edilen Yunan sporcularıyla birlikte bir gösteri şeklinde sundular. Sonuç olarak, Yunanlı atletler, İtalya'daki gladyatör gösterilerinin ve atlı araba yarışlarının ününe asla bir tehdit oluşturmadı (Crowther, 2007). Gladyatör dövüşleri özellikle şehirlerdeki büyük insan kitlelerinin kaynaştığı, sosyalleştiği ve belki de insanların içlerindeki öfke ve şiddeti boşalttıkları bir rahatlama aracı görevi de görmüştür. Şehirdeki halk kamusal alan etkinlikleri olan özellikle gladyatör dövüşleri ve atlı araba yarışları ile bir an olsun yaşadıkları dünyanın zorluklarından kaçmış oluyordular.

Bilinen ilk gladyatör gösterisi, kentten geleneksel kuruluşundan yaklaşık 500 yıl sonra Roma'da M.Ö. 264 yılında gerçekleşti. İmparatorluk döneminde, gladyatör yarışmalarının ölçeği muazzam bir şekilde büyümüştür. İmparator Augustus, oyunlarında ortalama 625 çift gladyatörü kullanıyordu. M.S. 2. yüzyılda, örneğin, İmparator Traianus (M.S. 53-117), tek bir gösteride 10.000 gladyatöre ve sekiz yıllık bir sürede 23.000'ine sahipti. Bir gladyatörün sınıfı kısmen sosyal statüsüne ve atletik yeteneğine bağlıydı. Bilinen en eski gladyatör tipi Samnis'ti. Sorguç ve siperliği olan ağır bir kask, bir kılıç, büyük bir kalkan ve bacak koruması ile savaşırdı. Murmillo, dikdörtgen bir kalkan ve kask üzerindeki bir balığın görüntüsü ile kolayca ayırt edilirdi. Zırhı yaklaşık 15-18 kg kadardı. Popüler olan Thraex'in (Thracian) küçük bir kalkanı, kaskı, bacak koruması ve kavisli bir kılıcı vardı. Hoplomachus çoğu zaman bir Thraex'e ya da bir Murmillo'ya karşı düz bir kılıçla savaşırdı. Retarius, gladyatörlerin en hafif silahlı olanıydı. Fırlatma ağı, trident ve hançerle mücadele ederdi. Kaskı yoktu, böylece yüzü her zaman görünürdü. Secutor, Retarius ile dövüşürdü. Provocator'lar birbirleriyle dövüşürdü. Egues, atlı dövüşçülerdi. Bir mızrak ve küçük bir kalkanları olurdu. Yakın dönemli çalışmalar "gerçek" gladyatörlerin ölmek için arenaya giren köleler, mahkumlar veya suçlular değil, istedikleri için savaşan gönüllüler olduklarını göstermiştir (Crowther, 2007). Roma gladyatörleri herhangi bir hile olmaması için rakipleriyle müsabakalardan kısa bir süre önce eşleştirilirdi (Golden, 2005).

Antik Dönem'deki çoğu spor gibi atlı araba yarışları da din ile ilgiliydi. Yazılı metinler Romalıların Circus'u güneş tanrısına adadıklarını belirtmektedir. Güneş tanrısı sanatsal betimlemelerde atların çektiği bir arabayı sürerken gösterilir (Crowther, 2007). Klasik dönemde (M.Ö. 500-323) atın büyük bir ekonomik ve askeri değeri yoktu. O dönemde Yunanlılar ve Romalılar, ata binmek için gerekli olan dört önemli aracı keşfetmemişlerdi: Eđer, üzengi, nal ve at yakası (Sweet, 1987). At yarışı erken dönemlerde Campus Martius'ta yapılmaktaydı ancak en büyük Roma gösterileri Circus Maximus'taki araba yarışlarıydı. Bu yarışlardaki Etrüsk, Yunan ve Latin etkilerinin göreceli önemi konusunda tartışmalar hala devam etmektedir. Tacitus, binicilik yarışlarının Yunan etkisiyle Roma'ya adapte edildiğini söyler. İki tekerli atlı araba yarışlarının tekniği ile yarışçıların kostümlerinde Etrüsk etkisi görülmektedir. Circus üzerindeki Yunan etkisi özellikle çıkış kapılarında görülmektedir fakat diğer özellikler (gruplar, merkezi bariyer, yedi tur, bitiş çizgisinin konumu vb.) Geç Cumhuriyet Dönemi'ne kadar iyi bilinmese de belirgin bir şekilde Roma etkisi göstermektedir (Kyle, 2015).

Yarışlar iki (bigae) ya da dört atlı (quadrigae) arabalarla yapılıyordu. Bir günde 12 ila 24 arasında yarış yapılabilirdi. 3 ile 4 mil arasındaki 7 türlü yarış yaklaşık olarak 10-15 dakikada bitiyordu. Araba yarışçıının çoğu alt sınıflardan geliyordu (Decker, 1999). Pek çok sürücü eyaletlerde (özellikle Yunanistan) köle olarak hayatına başlayıp daha sonra kazandıkları para ile özgürlüklerini kazanmışlardır (Crowther, 2007).

İki atlı arabadan dört atlıya geçen deneyimli ve başarılı sürücülere agigator, tecrübesiz veya daha az başarılı olanlara ise auriga denilmekteydi. Üç atlı araba yarışlarına triga deniyordu. Binicilik kategorisinde yarışanlara desultor deniyordu. Binicilik yarışları tehlikeli ve heyecanlı olmasına rağmen araba yarışları kadar beğenilmemiştir. Circus Maximus'taki yarış düzenlemeleri her grup için 3 tane olmak kaydıyla en çok 12 atlı yarış

arabasına izin veriyordu. Günün ilk yarışı aynı zamanda en prestijli olan yarıştı. Atlar yarışı kariyerlerine geç bir yaşta (5 yaşında) başlar ve uzun yıllar yarıştırlardı (Golden, 2005).

İmparator Tiberius (M.Ö.42-M.S.37) dört atlı araba yarışında gayet başarılıydı. Germanicus Caesar (Tiberius'un evlatlık oğlu), Gnaeus Marcius ve Lucius Minicius Natalis gibi aristokratlar Olimpiyat binicilik yarışmalarını kazanmışlardır (Crowther, 2007). Araba yarışlarının en tanınmış siması ise Roma imparatoru Nero'dur (Akıncı, 2018). Golden (2005), Roma seçkinlerinin 5. yüzyıla kadar Yunanistan'daki yarışlara kendi arabalarıyla girdiğine (ve belki de sürdüğüne) dair kanıtlar olduğunu belirtmektedir. Yunanistan'daki yoksulluğun yarışları ve ödülleri önemi azalttığı dönemlerde bile imparatorluk ailesi üyeleri bu yarışlardan vazgeçmemişlerdir. Roma'da araba yarışı başladığı tarihten bin yıldan daha uzun bir süre sonra M.S. 6. yüzyılda da devam etmiştir (Crowther, 2007). Circus Maximus'ta düzenlenen en son araba yarışı M.S. 599'da gerçekleşmiştir (Mechikoff, 2014).

M.Ö. 275 ve 250 yıllarında Romalı generaller Dentatus ve Metellus tarafından yapılan geçit töreni sırasında yakalanan savaş filleri sergilenmiştir. Bu geçit töreni Roma'nın bilinen en eski vahşi hayvan gösterileridir. Roma'daki ilk hayvan gösterileri, Yunanlı benzerleri gibi, katliamdan ziyade sergilemeye daha çok odaklanmıştır (Epplett, 2014). Başlangıcı ve amaçları farklı olan vahşi hayvan gösterileri ya da venationes, gladyatör oyunlarından bağımsızdı. İki tür venationes vardı. Birisi köle ve diğerlerinin (Hristiyanlar gibi) vahşi hayvanlara sunulduğu ve anlaşıldığına göre Kuzey Afrika'daki Kartaca'dan kökenini alan bir infaz biçimiydi. Romalılar, kurbanların savunması olmadığı için bunu en utanç verici ceza olarak görüyorlardı. İkinci tür M.Ö. 186'da Roma'da başlayan halkın eğlenmesi için egzotik hayvanların sergilenmesi veya avlanmasından ibaretti. Romalılar arenada aslanlar, su aygırları, timsahlar, gergedanlar, ayılar, filler, devekuşları, kaplanlar, kutup ayıları ve diğer egzotik hayvanları sergiledi. Gladyatörlerin ve vahşi hayvanların gösterilerinin yanında Romalılar abartılı ve yapmacık gösterilerin aşırı örnekleri olarak sınıflandırılacak sahte deniz savaşları veya naumachiae'ler de düzenlediler (Crowther, 2007).

5. Spor ve Oyunların Yapıldığı Mekanlar ve Mimari

Egemenlik kurduğu coğrafya genişledikçe Roma'nın, spor ve oyunlar için kullandığı mekanlarda da çeşitli değişiklikler görülmektedir. Dönemin mimari gelişmeleri spor mekanlarını da etkilemiştir. Amfiteyatrolar, Romalılar ile en çok ilişkilendirdiğimiz eğlence mekanları olsa da Roma dünyasındaki seyirciler için diğer mekan türleri her zaman daha etkileyiciydi olmuştur. Koşu ve diğer atletizm yarışları için tasarlanan Yunan yapı tipi olan stadyumlar, M.Ö.4. yüzyılın sonlarına doğru oluştu. Roma dönemi boyunca genellikle bir ucu kavisli dikdörtgen şeklindeydi ve uzunluğu 180-200 m arasındaydı. Roma'daki gösteri ve eğlence alanları, birden daha fazla tipte gösteri için tasarlanmıştı (Dodge, 2014). Festivaline Yunan elbisesi içinde liderlik yapan İmparator Domitianus, geleneksel U şeklinde inşa ettirdiği stadyumla, Roma'ya ilk kalıcı taş stadyumunu sağlamış oldu. Yaklaşık 30.000 insanı barındırabilen bu müstakil yapının ana hatları, Piazza Navona'da hala görülebilmektedir (Crowther, 2007).

Gymnasium, şehir merkezinin dışında ve tüm vatandaşları kabul eden kamusal bir spor alanıydı. Palaestralardan farkı kamusal kurum olmalarıydı. Diğer spor ve oyun alanlarından farkları birden fazla spor tesisini içermeleridir. Bir yandan insanlar egzersiz yaparken diğer taraftan sporcular düzenli antrenmanlarını gerçekleştirebiliyorlardı. Aynı zamanda kütüphane ve derslikler de bulunmaktaydı. Gymnasiumlar, Yunan ve Roma dönemlerinde zamanla derslik, kütüphane ve sınıf bulunan bir tür okula dönüşmüş ve Yunan vatandaşlarının sosyal faaliyetler yaptıkları eğlence alanları haline gelmişti. Bu kurumların görevi gençlerin eğitildikleri, düşünsel ve bedensel çalışmaları, ayrıca spor etkinliklerini gerçekleştirdikleri mekânlardı. M.Ö.4. yüzyıla kadar şehir dışında,

koruluklarda ve dere kenarlarında, spor ve askeri talimlerin yapıldığı geniş alanlar olsa da M.Ö.4. yüzyılda okul şeklini almışlar ve bu sebeple şehir içine alınarak, kent mimarisine dahil olmuşlardır. Bu tarihten sonra etrafi stoalarla çevrili kapalı bir avlu, tipik gymnasium planını oluşturmuştur. Spor alanının içine ve çevresine zamanla stoalar, hamamlar, giyinme odaları, ambarlar, derslikler, konuşma salonları gibi uygun yapılar da eklenmiştir (Akıncı, 2018).

Circus, Roma dünyasında spor ve gösteri amaçlı çeşitli mekanların en büyüğü idi (Dodge, 2014). Burada atlı araba yarışları düzenleniyordu. Circus Maximus, Roma dünyasındaki büyük circustu. Dış ölçüleri 620x140m arenasını ise yaklaşık 580x80m idi. Collesium'un yaklaşık 12 katı kadar büyük bir alana sahipti ve etkinlikleri izlemek için çevredeki tepelere çıkan insanlarla birlikte izleyici sayısı 155.000'i bulmaktaydı (Golden, 2005). Mumford'a göre (2007), en eski ve en geniş circus olan, Circus Maximus'u yeniden inşa eden kişi Julius Caesar olacaktı. Bu yapı o kadar büyüktü ki, M.Ö. 4. yüzyıl otoritelerinden birinin belirttiğine göre, seyirciler için 385.000 kişilik yeri vardı; fakat Carcopino bu sayının 255.000, Curtius ise sadece 80.000 olduğunu belirtir. Büyük arenaların ilki olan ve M.Ö. 221'de Tiber yakınındaki Campus Martinus'ta inşa edilen Circus Flaminius yeterince büyük bir yapıydı. Bu eski biçim, M.Ö. 4. yüzyıldan önce yapılan ve yakındaki tepelere seyirciler için yerleştirilmiş sıraların bulunduğu basit düz hipodrom modelinden türemiştir. Yaklaşık 2 km² lik Campus Martius, cumhuriyetin ilk günlerinden itibaren, devlete ve halka aitti ve M.S. 6. yüzyılda hala kamusal alan olarak kullanılıyordu. Romalılar orada spor yapmaya devam ettiler (Crowther 2007).

Bir diğer önemli yarış mekanı ise hipodromlardır. İstanbul'daki hipodrom dev bir araba yarış mekanıydı. Konstantinopolis'in hipodromu yaklaşık 100.000 seyirciyi alabilecek kapasitedeydi. Hipodromun ilk uyarlaması, M.S. 3. yüzyılda İmparator Septimius Severus (M.S. 145-211) tarafından yapıldı. İmparator Büyük Konstantin, hipodromu genişletti (Mechikoff, 2014). Akıncı (2018), hipodromların yerleşim planı ve düzenleri ile ilgili ayrıntılı bilgiler vermiştir: Antik Roma Hipodromlarında, gidiş ve geliş kulvarlarını ikiye ayıran ve kulvarların sonunda dönüş imkânı sağlayan bir duvar vardı. Bu duvarın üzerinde heykel, sütun ve dönüş taşları bulunurdu. Olimpik hipodrom, 3 ya da 4 stade (1 stade yaklaşık 180 m) uzunluğunda idi. Ama bir etabın yalnızca gidiş mi, yoksa gidiş geliş ölçüsü mü olduğunun çok açık olmadığı ifade edilmiştir. Romalıların aksine, Yunanlıların ortada bir *spinaları* olmadığı ve bu yüzden de daha fazla çarpışma ve daha ciddi yaralanmaların olduğu da belirtilmiştir. Hipodromun başlangıç-bitiş ve dönüş noktalarında iki sütun bulunurdu. Arabalar, iki kişinin ayakta durabileceği büyüklükte ve tahtadan yapılıyordu. İki atlı ve dört atlı araba yarışlarında, bir sürücü bulunurdu. Dönüş noktalarından rahat dönebilmek için sağ başa hızlı ve güçlü olan at yerleştiriliyordu. Yarışmacılar, alınan mesafeyi azaltmak ve zaman kazanmak için, arabayı pistin iç kulvarında tutmaya çalışıyordu. Bu nedenle sık sık kazalar olurdu. Günümüzde İstanbul Sultanahmet Meydanı olarak bilinen, ancak Roma Döneminde hipodrom olarak kullanılan alanda bulunan iki adet dikilitaş bu sütunların en güzel örneklerindedir.

Roma'daki oyun ve eğlence mekanlarının en tanınmış, Flavian Amfitiyatrosu veya Colosseum'dur. İmparator Vespasianus (M.S. 9-79) döneminde başlayıp oğlu Titus (M.S. 39-81) döneminde M.S. 80'de tamamlanmıştır. Eksenleri boyunca 188x156 m ölçülerinde ve 52 m yüksekliğindeki oval yapı her biri geleneksel Yunan mimarisinden (Dor, İon ve Korinth) yarım sütunlar içerir ve bir duvar örgüsü ile tepelenmiş üç kattan oluşur (Golden, 2005). Colosseum, küçük kentlerde benzer işler için bir model haline gelmiş ve 45.000 kişilik sıralarıyla anıtsal spor mimarisinin en görkemli yapılarından biri olarak günümüze ulaşmıştır (Mumford, 2007).

Eğlence ve spor alanlarından birisi de yapay göllerdi. Buralarda pek çok deniz canlısı halka gösterilmiştir. Roma'da ilk kaydedilen su gösterileri, Campus Martius'taki özel olarak

kurulmuş bir havuzda M.Ö. 46 yılında Julius Caesar tarafından yaptırılmıştır (Dodge, 2014). Augustus ise 30 gemi ve 3.000 kişiden oluşan gösteri için, Tiber'in sağ yakasında büyük bir çukur kazdırıp, suyu sağlamak için özel bir su kemeri inşa ettirmiştir. Ayrıca gölü ağaç siralari ile güzelleştirdiği de bilinmektedir (Crowther, 2007).

Büyük hamam tesislerinin bir bölümünü egzersiz sahası olan palaestra oluşturmaktaydı. Burada, hem kadınlar hem de erkekler değişik oyunlar oynarlardı (Deighton, 1999). Büyük hamamların kapalı mekan atletizmine uygun basilica thermarum denen özel salonları vardı (Yegül, 2013). Romalı yazar Vitruvius, Palaestra için 2 stadialık (yaklaşık 400 metrelik) bir alan verse de kazılan hiçbir yerleşim yerinde bu boyutta bir yapıya rastlanmamıştır (Golden, 2005).

6. Roma'daki Oyun ve Gösterilerde Hristiyanlığın Etkisi

Sınırları imparatorluk döneminde gittikçe büyüyen Roma, ekonomik, siyasi, sosyal birçok meseleyle de uğraşmak zorunda kalmıştır. Bunların belki de en önemlilerinden birisi Roma sınırları içinde yer alan coğrafyada doğmuş olan Hristiyanlıktı. Yeni din, önceleri imparatorluk içinde etkisini fazla gösteremese de zamanla Roma'yı köklü bir şekilde değiştirmiştir. Bu değişimden nasibini spor, oyunlar ve bayramlar da almıştır. Hristiyanlığın büyümesi spor üzerinde derin bir etkiye sahipti. Yahudilerle aynı şekilde, ilk Hristiyanlar Yunan ve Roma sporunun taraftarları ile temasa geçti. Hristiyan yazarlar spor hakkında bilgili idi. İlk kilise liderleri vücudun bakımına ya da sağlığın teşvikine ve geliştirilmesine karşı değildi ve bazı Yunan sporlarına hoşgörülü davrandılar; ancak, Roma sporunu her zaman kınamışlardı (Mechikoff, 2014). Hristiyanlara 2. ve 3. yüzyıllarda yapılan zulüm zamanla azalıp bitse de Hristiyanlar, Roma sporunun "çok tanrılı" temeli, kumar ve fuhuş ile olan açık ilişkisini ve insanlık dışı vahşetini anlatmaya devam ettiler (Baker, 1999). M.S. 325'te, İmparator Konstantin, belki de Hristiyan Kilisesi'nin baskısı altında yarışmaları ortadan kaldırmak için bir kararname yayınladı, ancak yarışmalar yüz yıldan fazla bir süre daha devam etti. 4. yüzyılda İmparator Valentinianus, Hristiyanların gladyatör okullarına ve arenaya gitmelerini yasakladı (Crowther, 2007).

Roma imparatoru I. Theodosius'un, M.S. 393'te Hristiyanlık etkisiyle oyunlara son verdiğini (en azından teorik olarak) 11. yüzyıl yazarlarından John Cedrenus'dan öğreniyoruz (Potter, 2012). McClelland (2007), Roma oyunlarının gerilemesinde oyunları düzenlemenin gittikçe daha pahalı ve zor olmasının yanında pagan yazar ve düşünürlerin oyunlar hakkında takındıkları olumsuz tutumun da etkili olabileceğini belirtmektedir. Dyreson da (1999) M.S. 5. yüzyılda Roma İmparatorluğu'ndaki Hristiyanlık zaferinin ardından pagan gösterilerinin yasaklandığını ve Hristiyanların putperestlikle ilişkilendirdikleri Olimpiyat Oyunlarının da yavaş yavaş yok olduğunu ifade etmiştir. Young (1999) ise imparatorluğun gerilemesi ve düşüşüyle birlikte fiziksel egzersiz değeri ve yönünün de azaldığına vurgu yapmaktadır. Crowther (2007), oyunların sona erdiği tarih olarak, İmparator Honorius'un döneminde (M.S. 384-423) öfkeli kalabalığın, gladyatör müsabakalarına müdahale etmeye çalışan bir keşişi öldürmelerinden sonra M.S. 404 tarihini verir. Ancak gösteriler III. Valentinianus (M.S. 419-455) M.S. 438'de onları tamamen ortadan kaldırıncaya kadar devam etmiştir. Roma tarihi boyunca vahşi hayvan gösterileri 900 yıldan daha az sürmüştür. Gladyatör oyunları ise yaklaşık 700 yıl devam etmiştir. Popülerliği en uzun süre devam eden ise araba yarışları olmuştur. Mumford (2007), bunun Hristiyanların at arabası yarışlarını daha kabul edilebilir bulmalarından kaynaklandığını belirtmiştir.

SONUÇ

Krallık döneminden itibaren hareketli bir yaşam biçimini benimseyen Roma, kendi etnik ve kültürel özelliklerini yeni karşılaştıkları toplumların özellikleriyle muhteşem bir şekilde harmanlamasıyla ünlüdür. Spor açısından da Roma, çeşitli toplumların aktivitelerini

kendisinininkilerle etkileşime sokmayı iyi bir şekilde başarmıştır. Spor onlar için sadece bireysel bir etkinlik, bir boş zaman aracı değil aynı zamanda sosyolojik, dini, politik ve ekonomik temelleri de olan önemli bir kültürel araç haline gelmiştir. Oyunlar Roma'nın her evresinde siyasi birer rol üstlendi. Romalı politikacılar için yarış alanları ve arenalar yöneticilerle halkın, elitlerle sıradan insanların buluşma noktası oldu. Spor ve oyun alanları için büyük miktarlarda paralar harcandı. Çok fazla insan gücü gerektiren devasa ve bazıları günümüze ulaşan mimari eserler yaptılar.

Romalılar gençleri savaşın zorluklarına hazırlamak için beden eğitiminin gerekliliğine inanıyorlardı fakat Olimpiyat oyunlarını hiçbir zaman Yunanlıların yaptığı gibi benimsemediler. Mumford'un (2007) belirttiği gibi Romalıları askeri yönleriyle Yunanistan'daki Sparta'ya benzetebiliriz. İki toplum da askerliğe çok önem verirdi ve eğitim, oyunlardan her zaman daha önemliydi. Geleneksel Roma literatüründe "mens sana in corpore sano" deyişi önemlidir. Roma'nın efsanevi başlangıcında bile Romulus ve Remus kardeşler, bedenlerini boks, cirit, taş atma gibi etkinliklerle ve koşarak geliştirmişlerdir. Yine de, Roma'nın kaydedilen en eski spor gelenekleri, avcılık, binicilik ve ordu için hazırlanan etkinliklerden oluşuyordu. Bununla beraber Yunan yaşam biçimi ve mimarisi Roma sporunu etkiledi. Gymnasium ve atletizm festivalleri, Helenistik ve Roma dönemlerinin yayılcı politikaları ve kültürel alışverişi ile yayılan Hellen tarzı bir yaşam biçimiydi. Roma'daki gösteriler, dini ve politik nedenlerle topluluğun seçkin temsilcileri tarafından ortaya konan ve aynı zamanda toplum düzenini ve kendi statülerini güçlendiren, büyük ölçekli ve görülmeye değer düzenlenmiş etkinliklerdi. Yüzlerce yıllık süreçten sonra sporun ve oyunların Roma'da uğradığı dönüşüm çok hızlı ve büyük boyutta olmuştur. Akıncı (2018), oyunların sona erme sebebi olarak tarihçilerin belirttiği üç farklı teoriden biri olan Hristiyanlığın, çok tanrılı Roma inancı ve onun spor ve oyunlardaki yansımalarını etkileyen en büyük engel olduğunu belirtmiştir.

KAYNAKÇA

- Akıncı, A. Y. (2018). *Eskiçağlarda Atletler (Sporcular): Eğitim, Antrenman, Beslenme ve Sporcu Yetiştirme Geleneği*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Barrow, R. H. (2006). *Romalılar*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Crowther, N. B. (2007). *Sport in Ancient Times*. Westport: Praeger Publishers.
- Deighton, H.J. (1999). *Eski Roma Yaşantısında Bir Gün*. H. K. Ersoy (Çev.). İstanbul: Homer Kitapevi ve Yayıncılık.
- Dodge, H. (2014). Venues for Spectacle and Sport (other than Amphitheatres) in the Roman World. Paul Christesen ve Donald G. Kyle (Ed.), *A Companion to Sport and Spectacle in Greek and Roman Antiquity* içinde (s. 561-577). London: John Wiley & Sons, Inc.
- Epplett, C. (2014). Spectacular Executions in the Roman World. Paul Christesen ve Donald G. Kyle (Ed.), *A Companion to Sport and Spectacle in Greek and Roman Antiquity* içinde (s. 520-532). London: John Wiley & Sons, Inc.
- Exercise: History. (1999). *Encyclopedia of World Sport* içinde (1. Baskı. Cilt 1, s. 121-124). New York: Encyclopedia of World Sport.
- Golden, M. (2005). *Sport in the Ancient World from A to Z*. London: Routledge.
- Kyle, D.G. (2015). *Sport and Spectacle in the Ancient World*. London: John Wiley & Sons, Inc.
- Lee, H. M. (2014). Greek Sports in Rome. Paul Christesen ve Donald G. Kyle (Ed.), *A Companion to Sport and Spectacle in Greek and Roman Antiquity* içinde (s. 533-542). London: John Wiley & Sons, Inc.

- Mammel, K. (2014). Ancient Critics of Roman Spectacle and Sport. Paul Christesen ve Donald G. Kyle (Ed.), *A Companion to Sport and Spectacle in Greek and Roman Antiquity* içinde (s. 603-616). London: John Wiley & Sons, Inc.
- McClelland, J. (2007). *Body and Mind*. New York: Routledge.
- Mechikoff, R. A. (2014). *A History and Philosophy of Sport and Physical Education: from Ancient Civilizations to the Modern World*. New York: The McGraw-Hill Companies, Inc.
- Modernization. (1999). *Encyclopedia of World Sport* içinde (1. Baskı. Cilt 1, s. 254-256). New York: Encyclopedia of World Sport.
- Mumford, L. (2007). *Tarih Boyunca Kent*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Potter, D. S. (2012). *The victor's Crown: a History of Ancient Sport from Homer to Byzantium*. New York: Oxford University Press.
- Plass, P. (1995). *The Game of Death in Ancient Rome: Arena Sport and Political Suicide*. Madison: The University of Wisconsin Press.
- Sweet, W. E. (1987). *Sport and Recreation in Ancient Greece*. New York: Oxford University Press.
- Tekin, G. (2017). *II. Yüzyıl Müelliflerinden Pausanias'ın "Yunanistan'ın Tasviri" Adlı Eserine Göre Spor ve Spor Mekanları*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- Tekin, O. (2008). *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Women's Sports: Europe. (1999). *Encyclopedia of World Sport* içinde (1. Baskı. Cilt 1, s. 442-450). New York: Encyclopedia of World Sport.
- Yegül, F. T. (2013). Development of Baths and Public Bathing during the Roman Republic. Jane DeRose Evans (Ed.), *A Companion to the Archaeology of the Roman Republic* içinde (s. 15-32). London: Blackwell Publishing Ltd.
- Zaleski, J. (2014). Religion and Roman Spectacle. Paul Christesen ve Donald G. Kyle (Ed.), *A Companion to Sport and Spectacle in Greek and Roman Antiquity* içinde (s. 590-602). London: John Wiley & Sons, Inc.
- Zhou, Y. (2010). *Festivals, Feasts, and Gender Relations in Ancient China and Greece*. New York: Cambridge University Press.